

KAGGEHOLM

KÄRLEK, TRO OCH FRAMTID

— SISYFOS —

INNEHÅLL

Introduktion: Kärlek, tro och framtid – vägen för oss 5

Tidslinje 6

En historia om goda omständigheter 8

Basen för vår vision 32

Vårt livserbjudande 34

Perspektiv på platsen..... 42

 Hemma på Helgö 44

 Växtkraft 50

 Tro på framtiden 54

Bildcollage 60

Slutord 71

Kaggeholm – Kärlek, tro och framtid
Text: Hampus Busk, Sejda; Johanna Lundeberg, Ordaglad. Faktagranskare: Elin G. Håkansson.
Foto: Gabriel Lundh, Ljudbildsverket.
Arkivbilder från Statens historiska museer, Stockholms läns museum. Gamla vykort (sid 24) framgus.se.
Kartor: Lantmäteriet.
Form: Taeko Östergren, Grafish.
Typsnitt: Rubriksnitt: Micro Brew, skapat av Jay Hilgert 2014. Brödtext: Berling, skapat av Karl-Erik Forsberg 1951.
Tryck: Danagård Litho.

Kärlek, tro och framtid – vägen för oss

Kaggeholms brokiga historia har länge tilltalat mig. Här har entreprenörer och visionärer satt sina spår, människor som velat förändra och förbättra. Organisationer som har hyst hopp till människan. Men när folkhögskolan som funnits här i 75 år bestämde sig för att flytta tappade platsen en del av sin funktion och behövde därför en ny identitet. Vi i Sisyfosgruppen insåg att Kaggeholm har ett behov som vi, tillsammans med den som vill, kan förverkliga. Vi fascinerar av platser som berättar en historia, och vi vill vara med och bevara den samtidigt som vi bidrar till att skapa ny.

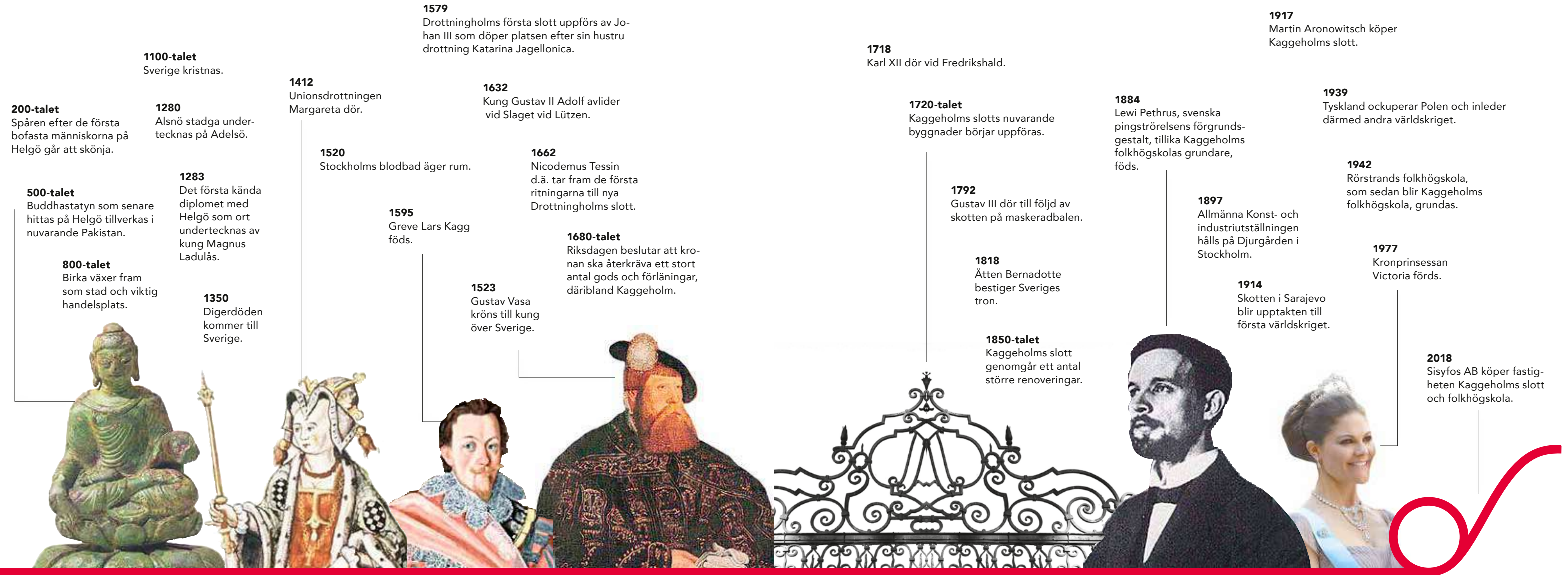
Vi vet ännu inte exakt hur Kaggeholm kommer att utformas. Den här boken är avstampet till våra planer och allra först ska även de som vill bidra med idéer få göra det. Men jag tror på att skapa ett bysamhälle. En plats som rymmer vardagslivets funktioner – bostad, arbete, skola och fritid – och används såväl vardag som helg skapar både mervärde och trygghet. Samtidigt som vi människor vill resa och upptäcka nya platser blir också vårt hem och vår hembygd allt viktigare. Vi vill ha en plats där vi kan forma vår tillvaro, gärna med korta avstånd till arbete och skola, så att vi kan få mer tid tillsammans, mer livskvalitet och färre bilköer. Det är något som vi kan skapa på Kaggeholm.

Kaggeholm har de senaste decennierna varit en fristad för religion och tro, och i dess historia finns också exempel på viljan att göra gott. Det är ledord som vi ska förvalta väl. Jag är övertygad om att alla har en god vilja inom sig, en portion av empati och sympati, och en förhoppning om att utifrån sin förmåga kunna göra bra saker som gagnar många. Det engagemang jag själv känner – för Kaggeholm såväl som för andra projekt i livet – baseras på visioner och drömmar, att kunna skapa något bra, något som kan leva vidare och bli en egen liten del av en större historia.

Jag inspireras av ansvarsfulla entreprenörer, av dem som månar om andra och som har möjlighet att göra gott. På Kaggeholm har andra stakat ut vägen före oss. Nu tar vi över och fortsätter i samma anda.

Olle Larsson
Sisyfosgruppen

TIDSLINJE

EN HISTORIA OM GODA OMSTÄNDIGHETER

Varför blir en plats viktig? Det är en fråga som återkommer gång efter annan i berättelsen om Kaggeholm. Ett tänkbart svar är att det handlar om hur platsen löser en eller flera människors problem. Det kan vara att kunna ta sig från en plats till en annan, tillgång till mat och kanske något mer än så. Vi ska titta närmare på hur Helgö och Kaggeholm genom århundraden har varit en plats som erbjudit en lösning på någons behov. Kanske är det just det som gör platsen speciell.

HELGÖ, DÄR MÄLAREN MÖTTE RESTEN AV VÄRLDEN

Svearikets första stora handelsplats

Tänk dig en värld där den självklara resvägen går över vatten och där tillgången till bördig och lättbrukad jord är den säkraste investeringen och garanten för välstånd. Detta var två självklarheter till för inte så länge sedan, och Mäläröarna hade tillgång till båda. De förhistoriska lämningarna på öarna är rika, och de första lämningarna av tillfälliga bosättningar dateras till cirka 2 500 år före Kristus. Vattennivån har uppskattats till att då stå cirka 25 till 30 meter högre än i dag, vilket kan förklara de goda odlingsmöjligheter som Mäläröarnas näringsrika jord har erbjudit sekel efter sekel, allteftersom landhöjningen har pågått. Här, så långt tillbaka i tiden att Mälaren var en vik av Östersjön och avsnört av landhöjningen, var Helgö en viktig mötesplats. Det som nu är en ö var då två. Den ena, Helgö, var en viktig kult- och handelsplats under romersk järnålder. Fynd som gjordes här från 1954 och under 30 år framåt berättar om rika och långväga förbindelser. Här finns spektakulära fynd som romerska solidimynt, lyxartiklar och en Buddhastatyett från det som i dag är Pakistan. Arkeologen Peter Bratt kallade den ”en av de största arkeologiska sensationerna i Sverige under 1900-talet”. Den andra delen av dagens ö gick under namnet Vättersjö, vilket har tolkats som ”den västra ön”.

Här har man tidigt kunnat se närvaron av stormän och en representativ gårdskultur. Kanske fanns det en dynamik mellan den lokala makten och den attraktiva fjärrhandeln. Här låg man strategiskt skyddad och

hade nära både havet och kunderna i de omgivande Mälärbygderna. Handelscentret skulle fortleva från 200-talet fram till 800-talets omvälvningar. Genom frånvaron av bevarat källmaterial kan vi bara gissa oss till processerna. Klart är att Helgö då förlorade sin funktion som handelsplats till förmån för det framväxande Birka i sin närhet. Stormännen fortsatte att finnas kvar under medeltiden.

Helgö gods nämns första gången 1283, i en kungörelse av kung Magnus Ladulås. Detta vittnar om att platsen varit ett centralt tillhåll för makteliten. Inte långt därifrån, på Alsnö 1280, lät samma kung samla stormän till ett möte, som resulterade i Alsnö stadga. Avtalet innebar skattefrihet för de herrar som kunde ställa upp en tungt beväpnad ryttare till kungens tjänst, och det räknas som den svenska adelns födelse.

Det nuvarande Kaggeholm hade under medeltiden flera namn, några av dem var Vettersjö, Vitulsjö och Witulssa. Första gången godset omnämns i de historiska källorna är 1370, då under namnet Helgö vilket är det namn som det skulle ha fram till 1600-talet. Godset var då en del av en skuldbetalning till den vittberömde Bo Jonsson Grip, Sveriges största markägare genom tiderna. Vi vet ganska lite om de faktiska förhållandena fram till tidig modern tid. Men genom de namnkunniga ägarna kan man få en föraning om att jordbruket ansågs vara ytterst värdefullt.

När bröt du bröd med någon senast? Vårt språk är än i dag fullmatat med referenser till brödet som en viktig symbol för liv och välstånd. En referens som bygger på jordbruks-samhällets beroende av åker och ägande. Det är en berättelse med rötter på Helgö. Här har man funnit förkolnade rester av det som är Sveriges äldsta bevarade bröd. Med en imponerande ålder på 1800 år minner de om en tid då bröd inte bara var ett tacksamt vis att ta vara på sädesslag för mat. Dessa tidiga bröd förekommer just i komplimanger till kultplatser och kan både ha haft en rituell och statusmarkerande funktion. Det var en nymodighet med gudomliga kopplingar. Brödfyndet på Helgö hittades i högreståndsgravar och pekar att detta var en så exklusiv vara att endast de högsta i samhället hade råd och möjlighet att ta med sig dem i livet efter detta. En spännande vittnesbörd om Helgös och brödets historia. Foto: Christer Åhlin, Statens historiska museer.

UR HISTORIENS DIMMOR

Lars Kagg, mannen vars tro på sig själv gjorde att han kunde skapa sitt öde

Det är genom en av den svenska stormaktstidens mest profilerade fältherrar som Kaggeholm får sitt namn. Lars Kagg, född 1595, tillhörde lågadeln, hans far var kammarherre. Enligt rådande praxis skickades han i tidig ålder bort till släktingar. Vid 14 års ålder blev han antagen till hovet av Karl IX:s andra gemål, drottning Christina av Holstein-Gottorp. Denna form av utackorderande av barn inom eliten gick långt tillbaka och utgjorde ett slags adlig prao. Det var med stor sannolikhet i drottning Christinas hushåll som Lars stiftade bekantskap med den halvåret äldre Gustav II Adolf, då ännu kronprins. Deras omvittnade vänskap skulle bädda för Lars goda karriär. År 1611 då Karl IX dog mitt under brinnande krig fick Gustav II Adolf ta över kronan efter sin far och rida i fält. Med sig tog han Lars som han utsåg till sin liv- och kam-mardräng, närmaste bundsförvant i fält. Efter blodiga upplevelser i ett dansk-svenskt utnötningskrig, där kungen var nära att förolyckas ett flertal gånger, sökte sig Lars vidare till kontinenten. Efter drygt fyra år gick han åter i svensk tjänst och kom att få en strålande karriär både som militär befälhavare, där han blev ordförande i krigskollegium, och guvernör över ockuperade områden. Han belönades under sin karriär rikligt med mark och titlar. 1628 gifte han sig med Agneta Ribbing, som av allt att döma var en kompetent entreprenör i handhavandet av sina och makens gods.

Mälaren – svenska adelns godsarkipelag

Lars Kagg och Agneta Ribbings strålande karriärer vittnar om en större utveckling i Sverige under deras livstid. Den expansiva politik som landet inlett under 1500-talet skulle under följande århundrade ta in Sverige i kontinentens finrum, från att ha setts som en lokal angelägenhet i Europas periferi. Under en period av ständigt återkommande krig byggde Sverige upp en starkt centraliserad militärstrategi med Östersjön som ett innanhav och kommunikationsled. Det var en utveckling som i hög grad byggde på adelns tjänstgöring inom civil förvaltning och som befäl i de ständiga krigen. Framgångarna innebar att denna samhällsklass, sällan mer än en halv procent av den totala befolkningen, belönades rikligt både med krigsbyten och betalning i kronans jord. Med den nyförlånade jorden, ansamlade rikedomerna och den förfinade smaken skapades perfekta förutsättningar för en av de största byggboomarna i Sverige någonsin, med centrum i Mälarlanskapen. Mälardalen hade ju sedan urminnes tid utgjort en central kommunikationsnod i Sverige.

Centraliseringen av förvaltningen och en ny politisk kultur med återkommande riksdagar ställde nya krav på adeln att vara inom nära räckhåll från huvudstaden. Att ha ett representativt gods inom nära avstånd att kunna dra sig tillbaka till och att ha som finansiell ryggrad blev förstahandsvalet för dem som hade råd och möjligheterna. Detta kunde kompletteras med

ett palats inne i Stockholm – ju närmare riddarhuset, som var samlingsplatsen för adeln, desto bättre. Det är i ljuset av detta som vi ska se Mäläröarnas täta godsbildningar från denna tid, ofta krönta av fantastiska herrgårdsanläggningar och slott. Det skulle för evigt förändra strandlinjerna längs Mälarens många farleder.

Vettersjö blir Kaggeholm

Den 25 augusti 1647 börjar en ny epok. Nämnda datum skrivs ett köpeavtal mellan Brita Andersdotter Ekeblad och Lars Kagg gällande gårdarna på Helgö. De två var släkt med varandra och Kagg hade säkert noga dragit upp sina planer för det gods han köpte. Önskan att sätta sitt avtryck i landskapet kan ses i att Kagg kort efter köpet började kalla sig ”herre till Kaggeholm”. Godset Vettersjö hade nu fått sitt nya namn.

De egendomar som var knutna till Kaggeholm utökades efter hand, bland annat genom en donation från drottning Kristina ”att njuta under adlig frihet i sin och sin husfrus livstid”. Ägorna utgjorde snart hela Helgö, Munsö samt socknar i Salem och borde ha genererat ansenliga inkomster.

I samband med köpet förbättrades huvudbyggnaderna, då troligen belägna på det som kallas gamla Gammelgårdsudden, nära den nuvarande huvudbyggnaden. Utseendet på detta första säteri på Kaggeholm kan inte fastställas eftersom bildmaterial saknas. Så sent som på 1840-talet fanns dock fortfarande källarmurar och valv synliga där, och det är sannolikt att dessa rester härstammar från denna byggnad, vilket kan ha varit kring år 1634 i samband med att Vettersjö förvandlades till säteri men det kan också vara en ännu tidigare byggnad. Livet på säteriet Kaggeholm

omnämns inte mycket i samtida källor, men ett par brev av Kagg, författade på Kaggeholm, finns bevarade och ger vissa ledtrådar. Det verkar som om han höll sig med egen predikant och egen trädgårdsmästare.

Vägen fram till det nya godset.

Kagg avled hösten 1661, och efter en jordfästning i Riddarholmskyrkan gravsattes han slutligen i Floda kyrka i Södermanland där hans änka Agneta Ribbing lät uppföra ett av landets ståtligaste gravkor. Eftersom de inte hade fått några barn blev det också ett äreminne över en utdöd släktgren. Efter makens bortgång flyttade Ribbing och Kaggeholm arrenderades ut. Kort därefter genomfördes ett statligt försök till

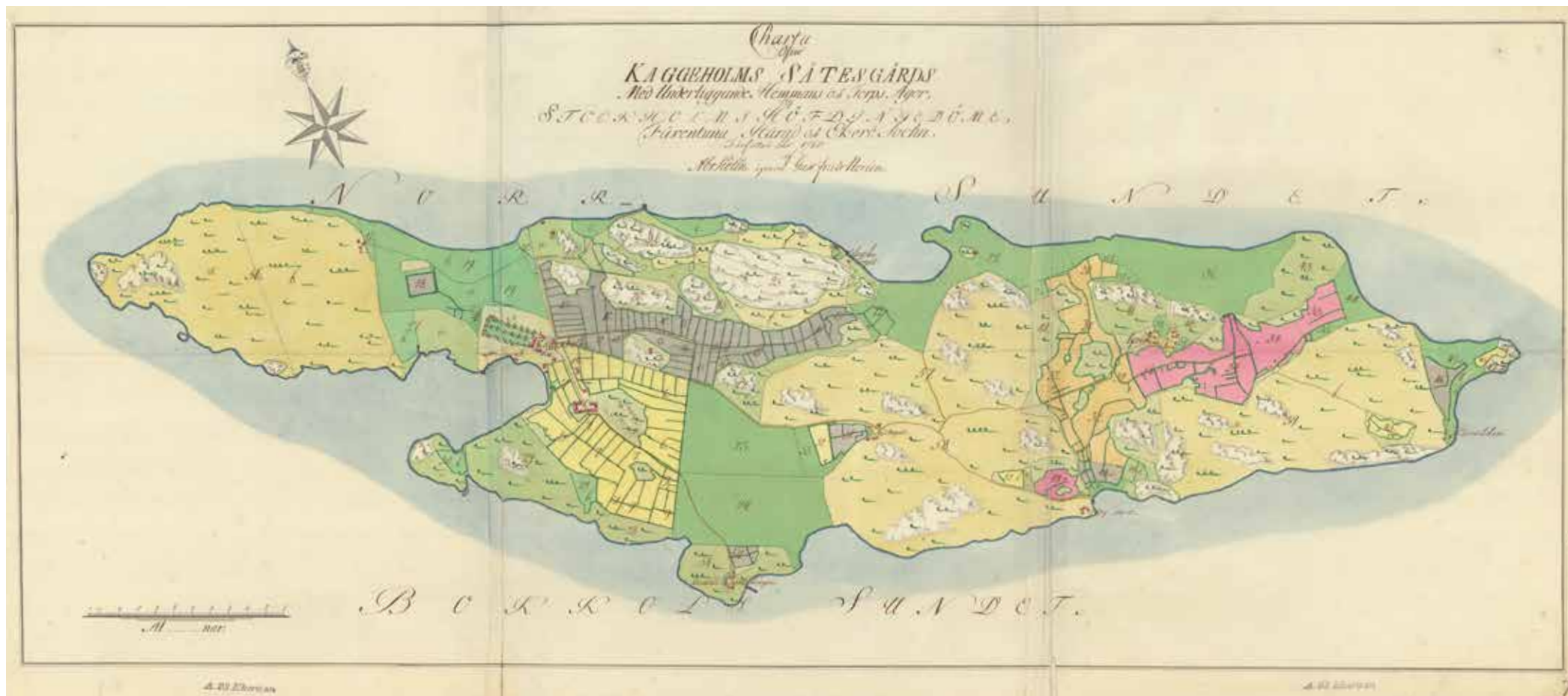
reduktion, det vill säga återkallande av mark som getts ut som ersättning till adeln som betalning under krigen och som långsiktigt undergrävt statens finanser. För Kaggeholm föll beslutet att drottning Kristinas donationer skulle återkallas, men på grund av Karl X:s död och efterföljande förmyndarregering, sköts beslutet upp ända till 1680 års reduktion. Då hade Karl XI påbörjat ett reformprogram av administration och finanser som innebar att all verkställande makt

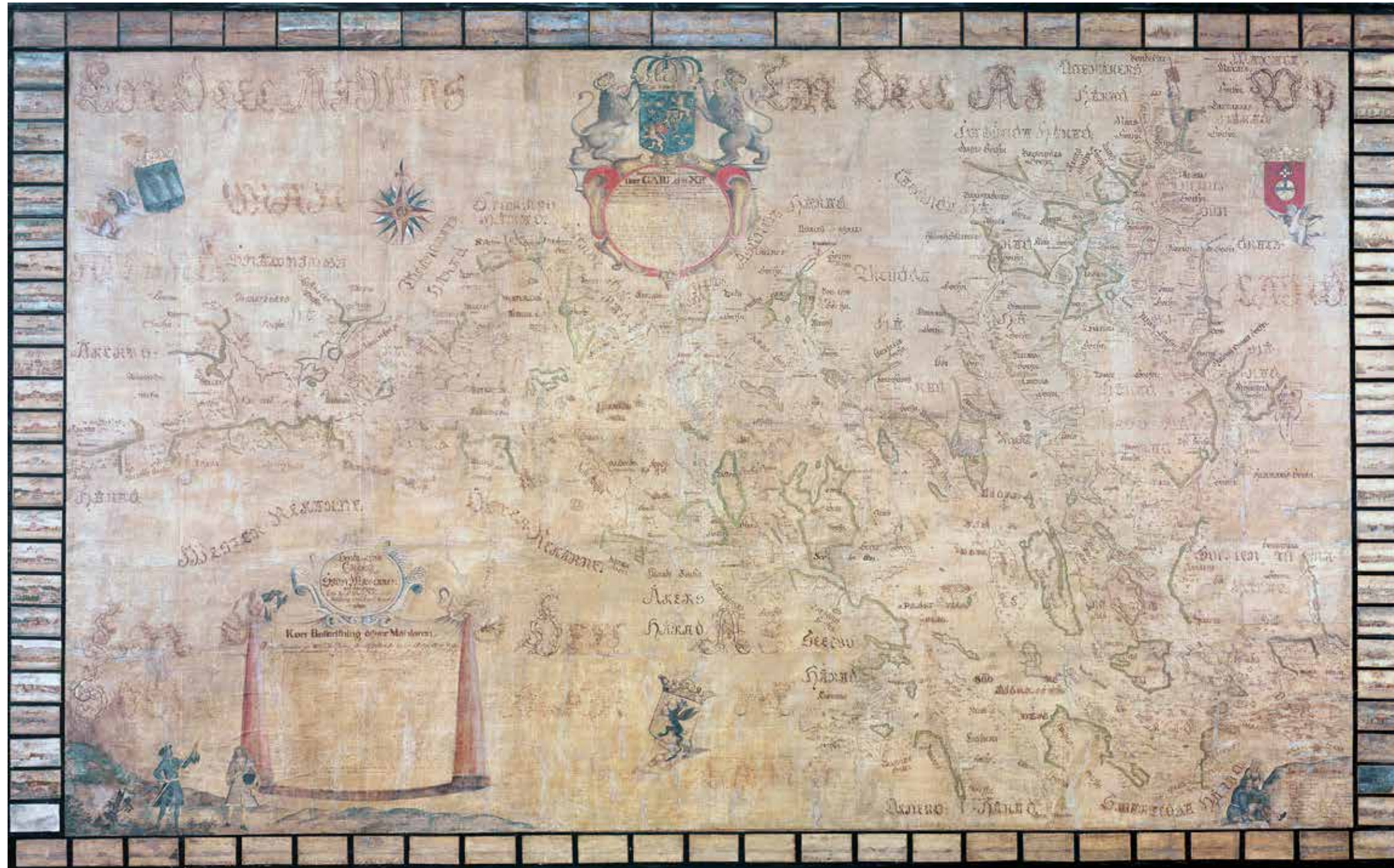
samlades hos kungen i ett så kallat envælde. En stor omorganisation av försvaret gjorde Sverige till ett av världens då mest militariserade länder. För adelns del innebar reformerna att deras markinnehav och makt drastiskt minskade, och det var slutet på den guldålder av privata byggprojekt som varat i snart ett halvsekel. Men det fanns också många i adeln som vann på utvecklingen. Den stora mängd lågadliga tjänstemän som själva saknade maktbas premierades av den unga

kungen och gavs stora favörer för sitt medverkande till den nya ordningen.

Troligen förklarar detta att Kaggeholm kom i den ambitiösa Erik Lindschölds ägo. Han var kansliråd och en av Karl XI:s närmaste män. Han var också poet och hade varit guvernant åt den unga Karl XII samt aktiv som jurist och domare. Dessutom var han medlem av reduktionskollegiet, vilket ju säkert bidrog till att Kaggeholm hamnade i hans ägande. Att han själv redan var ägare till granngodset Stafsund tvärs över ån spelade sannolikt in i hans strävanden. Ett avtal träffades 1684, då Kaggeholmsgodset delades mellan Lindschöld och hans vän och kollega, kammarrådet Anders Lindhielm. Lindhielm övertog godsens i Salem och Södertörn. Kort efter förvärvet satte Lindschöld, ivrig att sätta sitt avtryck på det nya godset, i gång med förbättringar och nybyggnation.

Den första avbildningen som utpekas som Kaggeholm sker under Lindschölds tid, under sent 1680-tal. Detta i och med att Lantmäteriets förste direktör Carl Gripenhielm upprättar sin stora Mälarkarta. Avsikten med praktverket var att det skulle lämnas som gåva till kung Karl XI. Runt om själva kartan, som ram till hela bilden, återfinns resultatet av ett halvsekel frenetiskt byggande längs sjöns stränder. Det är en inramning av 96 realistiska gouachemålningar över städer, slott, herrgårdar och farleder runt Mälaren. I denna kanon över skrytbyggande återfinns Kaggeholm som en enplans rödmålad träbyggnad i karolinsk stil med ett karaktäristiskt säteritak, på båda sidor omgiven av ekonomibyggnader. Byggnadernas läge är omdiskuterat, huruvida de var på Gammelgårdsudden i sydväst, slottets nuvarande läge eller mittemellan. Men Lindschöld blev inte klar. 1690 avled han under pågående byggnadsarbeten, och godset arrenderades ut av familjen i 23 år.

Gripenhielms Mälarkarta.
Kungliga biblioteket, Stockholm.

Kaggeholm avbildat i ramen på Carl Gripenhielms Mälarkarta från 1689 vilket dessvärre varken ger en exakt placering eller år för uppförandet. Troligtvis avbildas dock den byggnad som påbörjades av Erik Lindschöld på 1680-talet, men som aldrig färdigställdes.

ETT KUNGLIGT LUSTSPEL

1700-talet – nuvarande herrgården kommer till

Ar 1715 tar Lindschölds dotter Eleonora och hennes make Isak Funck över efter den sista arrendatorn. Därmed inleds ett nytt skede på Kaggeholm.

Detta var mitt under det stora nordiska kriget. Under kriget, som inleddes 1700, anfördes samtliga grannländer i förbund. Efter stora initiala framgångar skulle kriget utvecklas alltmer till en katastrof som i och med fredsförhandlingarna 1721 innebar slutet för den svenska stormaktstiden och det kungliga enväldet. Allt till ett fruktansvärt pris i såväl mänskligt lidande som krigslön, vilken skulle ta mer än ett sekel för svenska staten att betala tillbaka. Det var särskilt kännbart för adeln, som med sin privilegierade ställning antogs utgöra ramen i den svenska krigsmakten, och åren efter kriget skulle utmärkas av ett ivrigt nyadlande för att täcka upp de stora förlusterna av unga män. Isak växte upp under goda omständigheter.

Hans mamma Elisabet Hansdotter, vars far varit borgmästare i Stockholm, tillhörde en av Sveriges rikaste borgarsläkter, med stora fastighetsintressen i Stockholm. Pappan Johan Funck var en framgångsrik industrialist, invandrad från Tyskland och adlad för sina förtjänster. Isak var den yngste i en skara på elva syskon och föddes bara månader efter att hans pappa dött. Han inledde sina studier vid Uppsala universitet redan vid sex års ålder. Vid krigsutbrottet skulle han delta i fälttågen i Polen, och efter hemkomsten till

Sverige 1711, samtidigt som Karl XII påbörjade sitt ödesdigra fälttåg in i Ryssland, utsågs han till kammarherre vid det svenska hovet. I kungens frånvaro var det dennes farmor, matriarken Hedvig Eleonora, som ledde riksstyrelsen i den alltmer ansträngda och utarmade huvudstaden.

Två år senare gifte sig Isak med sin Eleonora Lindschöld. Som yngste son hade han ett litet arv att förvänta sig, och Eleonora var ensam arvtagare sedan hennes fyra vuxna bröder stupat i kriget. För Eleonora framstod säkert Isak som ett gott parti på en äktenskapsmarknad med akut mansbrist. Förutom hovvistelserna på Drottningholm och kungshuset på Riddarholmen verkar familjen ha haft en bostad i det Funckska huset vid Kornhamnstorg i Stockholm, huvudhamnen för Mälartrafiken.

Eleonoras släktgods ute på Helgö och Ekerö utgjorde ett välkommet alternativ till den stinkande och pesthärjade staden. Sedan hennes mamma dött 1718 blev hon och Isak arvtagare till en stor rikedom. Kort därefter utsågs Isak till överceremonimästare vid hovet. Detta gav honom en central funktion i de dramatiska händelserna som omgärdade Karl XII:s död och begravning, kungens syster och hennes man Fredriks trontillträde och enväldets avskaffande. Det är genom denna roll och utifrån parets vid tillträdet påtagligt goda ekonomi som vi ser de kommande byggnadsprojekten, vilka resulterade i den nuvarande huvudbyggnaden.

Under 1800-talet bytte Kaggeholm ägare 14 gånger, och dokumentationen blev genom de många skiftena sämre. Bilden är från verket "Upplands herrgårdar" 1881, Klingspor & Schlegel. Litografi av A Ney. Stockholms läns museum.

I gamla kyrkböcker kan man se hur snickare och murarmästare under 1725–30 finns inskrivna på Kaggeholm. Frågan om vem som är arkitekt till bygget har däremot inte kunnat få sin lösning därigenom utan har genom åren gett upphov till mycket spekulerande. Huvudbyggnaden med sina omgivande flyglar utgjorde en toppmodern helhetsgestaltning. Den franska planen med sitt oktagonala mittparti ger vid handen att det i alla händelser är en person väl förfaren med den populära franska stilen. Med anledning av Isaks centrala roll vid hovet har Nicodemus Tessin d.y. ofta pekats ut som huvudman, med bäring på det 20 år äldre Steninge

slott. Men likheterna med det närbelägna Svartsjö och andra anläggningar som Svindersvik i Nacka öppnar också fältet för Tessin d.y.s efterträdare, överintendent Carl Hårleman som vid tiden för det påbörjade bygget just återvänt från studier i Frankrike och funnits nära till hands för Isak. Frågan kommer att vara föremål för fortsatta efterforskningar.

Den nya herrgårdsanläggningen som uppfördes var i många stycken mycket modern. Några ytterligare uppgifter om inredning, möblemang eller liknande har inte kunnat återfinnas, men sannolikt är förstås att

den nya byggnaden inreddes efter tidens ideal. Paret Funck fick inte många år att njuta av sin byggnad, Eleonora avled i maj 1731 och maken följde henne i september 1735. De efterlämnade då fyra barn: sonen Erik, 18 år, dottern Elisabeth Sofia, förmodligen 16 år, samt de två yngsta döttrarna Charlotta Eleonora Dorothea och Katarina, 9 respektive 8 år gamla. Äldsta dottern, Elisabeth Sofia, gifte sig två år efter föräldrarnas död med Gustav Boneauschiöld, kansliråd i Arvid Horns kanslikollegium och mycket välsituerad. Han hade dessutom fordringar på Isak Funck, och genom dem kunde han efter Funcks bortgång ta över flera av de funckska godsens.

Funcks skulder till Boneuaschiöld gjordes slutgiltigt upp i maj 1744, efter en nästan tio år lång process. Ett upprättat köpebrev gör gällande att Boneauschiöld övertog egendomar från dödsboet till ett värde av 300 000 daler kopparmynt, däribland Kaggeholm, i dagens penningvärde närmare 15 miljoner kronor. Detta motsvarade ungefär hälften av de fordringar Boneauschiöld totalt hade på familjen, vilka delvis berodde på faderns skulder men också andra fordringar som Boneauschiöld lagt ut för. I tio år, från 1744 till Gustavs bortgång 1754, ägde och förvaltade paret Boneauschiöld Kaggeholm och de andra godsens, och fick under sitt äktenskap fyra barn. Kaggeholm var vid denna tid ofta utarrenderat. Godset förde en lugn tillvaro med mindre förändringar. Under 1800-talet bytte Kaggeholm ägare 14 gånger, och dokumentationen blev genom de många skiftena sämre. De många bytena medförde också att slottet bevarade sin 1700-talskaraktär på ett i många stycken unikt sätt. Ett undantag från detta som vi kan notera är att det vid seklets mitt sker en sänkning av taket på mangårdsbyggnaden. Vid dessa arbeten tillkommer

också den för slottet så karaktäristiska lanterninen. Köpeskillningarna visar på att godset bibehåller en hög värdering, även då underhåll och investeringar uteblir från jordbruket till följd av de många ägarbytena. Det ska dröja till nära inpå vår egen tid innan vi får möjlighet att skapa oss en tydlig bild av platsen, då under mycket extravaganta former.

BLAND SKANDALFÖRFATTARE OCH SYRENBERSÅER

Fyra år före sekelskiftet tillträdde Fredrik Vult von Steijern och hans hustru Gerda Söderberg som godsets ägare. Han var en välkänd figur i svenskt kulturliv. Från början utbildad jurist, men det var musik och poesi som låg honom närmast hjärtat. Kort efter studietiden i Uppsala studerade han tryckeriverksamhet i Tyskland och blev som 25-åring disponent på Centraltryckeriet i Stockholm, ett av landets största tryckerier. Parallellt med arbetet, som gav honom rejäla avsättningar, kunde han ägna sig åt sina två huvudintressen: boksamlande och att skriva om musik. Han älskade den i sin samtid hett omstridde kompositören och excentrikern Richard Wagner och verkade outtröttligt för att hans musik skulle uppskattas och förstås i Sverige. Med tiden gav detta honom framgång, han blev först fast anställd som musikrecensent vid Dagens Nyheter och senare arbetade han i tolv år som huvudredaktör för tidningen. I denna position blev han smakdomare i svenskt konstnärsliv och figurerade ofta med personliga åsikter i sin egen tidning.

Kaggeholm verkar har köpts som en rekreationsplats och som en plats att vila ut på efter ett långt yrkesliv. Vult von Steijerns intresse för böcker gjorde att han omnämns som ”en af våra icke alltför talrika bibliofiler”, och en elak betraktare skulle kanske säga att han såg Kaggeholm som en privat bokdepå. Boksamlingen finns i dag på Kungliga biblioteket i Stockholm, donerade av Fredrik tillsammans med hans dagböcker. Men det var inte bara bokskatter. Förutom böcker fanns i den privata samlingen också konst från samtidens stora namn såsom Carl Larsson, Bruno Liljefors och Paul Gauguin, tätt hängda utefter väggarna. På bevarade fotografier möter oss inredningar långt från vår egen tid och smak. Rummen inreddes med tunga stilmöbler, där tavlor, bokhyllor och gobelänger gav en förtätande atmosfär.

Genom sin position som huvudredaktör för Dagens Nyheter, och genom sitt kulturella intresse, är det inte anmärkningsvärt att många som tillhörde den kulturella eliten runt sekelskiftet återfinns i brevväxlingar med Vult von Steijern. Strindberg, Rydberg, Karlfeldt och Engström är några av författarna som förekommer, men även arkitekten Helgo Zettervall, upptäcktsresanden Sven Hedin och konstnären Richard Berg fanns med bland kontakterna. Brevsamlingen blir som en mustaschprydd exposé över svenskt kulturliv kring sekelskiftet. Strindberg ska enligt uppgift också ha besökt Kaggeholm, och ett rum på slottets övervåning går under namnet Strindbergsrummet där han antas ha bott. Breven ger också en föraning om de middagar och fester som familjen höll ute på godset. Kanske är det en kombination av dessa faktorer som gjorde att Vult von Steijerns tid på Kaggeholm omnämns som ”en sista, högst förfinad period av herrgårdskultur”. Efter 21 år på godset lämnade Vult von

Redaktör Fredrik Vult von Steijern med maka Gerda. Foto: Bukowskis.

Steijern både Kaggeholm och Stockholm. Det var en stad och ett samhälle som under hans yrkesverksamma liv förändrats i grunden, en stad som med stormsteg och stenhus ringat in det moderna samhället och mångdubblat befolkningen. Han sålde godset till greve Axel Cronstedt 1914.

BANKIREN MED TRÄDGÅRSDRÖMMAR

Greve Cronstedt ägde Kaggeholm i knappt fyra år innan han sålde det vidare. Denna gång gick gods och slott till Martin Aronowitsch och hans hustru Irma Taube. Han var en av Stockholms mest framgångsrika bankirer och av judisk börd. Enligt Aronowitschs son Gregor försökte fadern köpa godset redan 1914.

Försäljningen gick i alla fall igenom och Aronowitsch som gjorde entré 1917 är fram till i dag den sista privata ägaren av Kaggeholm. Direkt efter köpet drog planeringsarbetet i gång. Vid tiden för köpet gick affärerna strålande för bankiren. Han var då gift med Irma Taube, dotter till en känd operasångerska och greve Carl-Evert Taube, och en omvittnat stark personlighet. Tillsammans hade de en son, Gregor. Förutom bankverksamheten var Martin Aronowitsch involverad i en rad olika bolag i Stockholm, däribland Bukowskis. Många av hans släktingar utgjorde framstående namn i det judiska borgerskapet i Stockholm, anknutna till släkter som Lamm och Thiel. Den judiska befolkningen bemöttes, trots sitt ofta stora bidrag till affärsliv och ekonomisk utveckling, inte sällan med en oförblommerad reservation och förakt från majoritetssamhället, det talades ofta om ett slags ”salongsantisemitism”. Att markera sin ställning på traditionellt vis, med markinköp och herrgårdar, var ett vanligt sätt att skapa ett erkännande kring sin person. Det gällde också andra grupper som vann mark och ekonomiskt inflytande i samma tidevarv, från 1850-talets grosshandlarvillor och fram till Martin Aronowitsch egen tid.

Om köpet skriver sonen Gregor Aronowitsch i sin självbiografi om godsets tillstånd vid familjens övertagande. Han konstaterar att fadern moderniserade ”slottet, framförallt de sanitära detaljerna, som vanligt på gamla gårdar, var mycket efterblivna”. Men det stannade inte vid vattenklosetter och centralvärme att döma av de visioner som finns bevarade som ritningar i Arkitektur- och designcentrums arkiv. Där möter man ett lustfyllt fantiserande med mer eller mindre excentriska tillägg, främst på utsidan och i trädgården. Man frestas att tolka det storslagna fantiserandet som en välkommen verklighetsflykt för ägaren. De större förändringarna stannade på papper, med undantag för trädgårdsanläggningen som fick en fullständig omgestaltning. Kostnaderna för trädgården uppskattas i en artikel om Kaggeholm i Stockholms-Tidningen från 1944 till ”halvannen miljon kronor”, i dagens penningvärde drygt 40 miljoner kronor.

Sonen Gregor konstaterar att fadern senare i livet skulle ångra de koststamma investeringarna, både ekonomiskt och estetiskt, anläggningen gjorde ”ett överdimensionerat intryck i förhållande till corps de logiet”. Han skriver: ”Påverkad av I. G. Clason och trädgårdsspecialisten Rudolf Abelin förändrade han den ursprungliga terrasseringen på slottets baksida. En stor damm anlades på den nedre gräsmattan och en stengrotta byggdes upp för att utgöra en centralpunkt för utökade plananläggningar med rika planteringar av buskar och blommor av allehanda slag. [...] Min far

Trädgården vid Kaggeholms slott, 1973. Stockholms läns museums arkiv. Foto: Alf Nordström.

hade senare planer på att återställa terrasseringen i dess ursprungliga skick, en ändring till det bättre som tyvärr aldrig blev av.” Kanske var det just det förvuxna parkprojektet som ödelade planerna för själva huset, kanske var det att Martins fru Irma lämnade honom för en annan man, en händelse som gav upphov till stor skandal i samtiden. Från den planerade fullständiga omvandlingen av byggnaderna som planerats blev arbetena inskränkta till underhåll och renovering av det befintliga, endast med smärre tillägg. Detta har medfört att slottet är relativt väl bibehållet i sin 1730-talsstil.

Aronowitschs storslagna planer verkar ha grundat sig i ett stort historiskt och estetiskt intresse som yttrade sig genom inredningarna och föremålen i byggnaden. Sonen Gregor skriver att ”med god smak möblerade han upp slottet med konst och möbler, huvudsakligen ur svenskt 1700-tal”. Bland de mer morbida möblerna kan nämnas den blodiga fåtölj som Gustav III bars ut på efter attentatet mot honom 1792 och som senare skänktes av Aronowitsch till Nordiska museet. Hans koppling till Bukowskis, där han senare blev majoritetsägare, syntes också på väggarna. Verk av stora 1700-talskonstnärer som Alexander Roslin,

Lorens Pasch och Adolf Ulrik Wertmüller hängde tätt eftersom "det kunde ha sina fördelar att själv äga den konsthandel där man gjorde sina inköp". Förutom äldre konst hade Aronowitsch ett intresse för samtidskonst, och han umgicks privat med en stor del av samtidens stora namn som Nils Dardel och Isaac Grünewald. Dardel målade 1938 ett ofullbordat porträtt av Aronowitsch. De kostsamma investeringarna i Kaggeholm, och ett dåligt skött jordbruk som ständigt krävde tillförsel av kapital utan att ge avkastning, verkar ha lämnat en känsla av bitterhet hos Martin. Gregor tolkar detta som orsak till att fadern i sitt testamente "förbjöd att Kaggeholm skulle övertas av hans arvingar". Dödsboet delades upp, och byggnaderna samt viss del av marken köptes ett par år senare av Lewi Pethrus och Filadelfiaförsamlingen, medan jordbruket drevs vidare i bolagsform. Söndringen av godset med tomtförsäljning lade grunden till den småhusbebyggelse som i dag utgör samhällena på Helgö.

Maj 2018.

Bilden är från www.famgus.se/vykort.
Foto är troligtvis taget 1944.

Trädgårdsrestaureringsarbetet påbörjades under sommaren 2004. Arbetet skedde periodvis sommartid med knappa medel. Nysatsning med skisserna gjordes under 2009.
Illustration: Ann Fagerström Tronde på
Sven Hermelin Landskapsarkitekter AB.

TRON HITTAR TILL KAGGEHOLM

Vägen till en folkhögskola – varför, hur och när?

Lewi Pethrus, den svenska pingströrelsens stora namn, lade 1933 fram de första planerna på att starta en församlingsdriven folkhögskola för Filadelfiaförsamlingen. Man hade då sedan ett par år tillbaka undervisat blivande missionärer i språk, och nu ville man ta verksamheten vidare med folkbildning. Det skulle dock dröja ytterligare nio år innan verksamheten var i gång. Skolans styrelse sammanträdde första gången den 21 maj 1942. Skolan hade då namnet Rörstrands folkhögskola eftersom undervisningen skedde på Rörstrands slott från 1600-talet i lokaler som församlingen förvärvat tidigare och som byggts ihop med den nya gudstjänstlokal som uppfördes på 1930-talet. Totalt 29 deltagare antogs till kurserna när undervisningen startade i september samma år, men lokalerna på Rörstrands slott var en nödlösning och flera förslag på nya lokaler togs upp.

Man sökte runt om i Mälardalen. Och tiden sammanföll väl för markförvärv. Kriget rasade runt Sveriges gränser och det osäkra läget höll nere priserna. Kaggeholm hade legat ute till försäljning sedan 1939, och man hade ännu inte funnit några villiga köpare. Inte förrän nu. Under våren 1943 beslutade sig församlingsstyrelsen för att köpa Kaggeholm. I samband med köpet ändrades också namnet till Kaggeholms folkhögskola. Köpeskillingen blev cirka 200 000 kronor, i dagens penningvärde cirka 3,7 miljoner kronor, visserligen en stor summa i krigsår, men en bråkdel av vad som investerats i anläggningen bara 20 år tidigare.

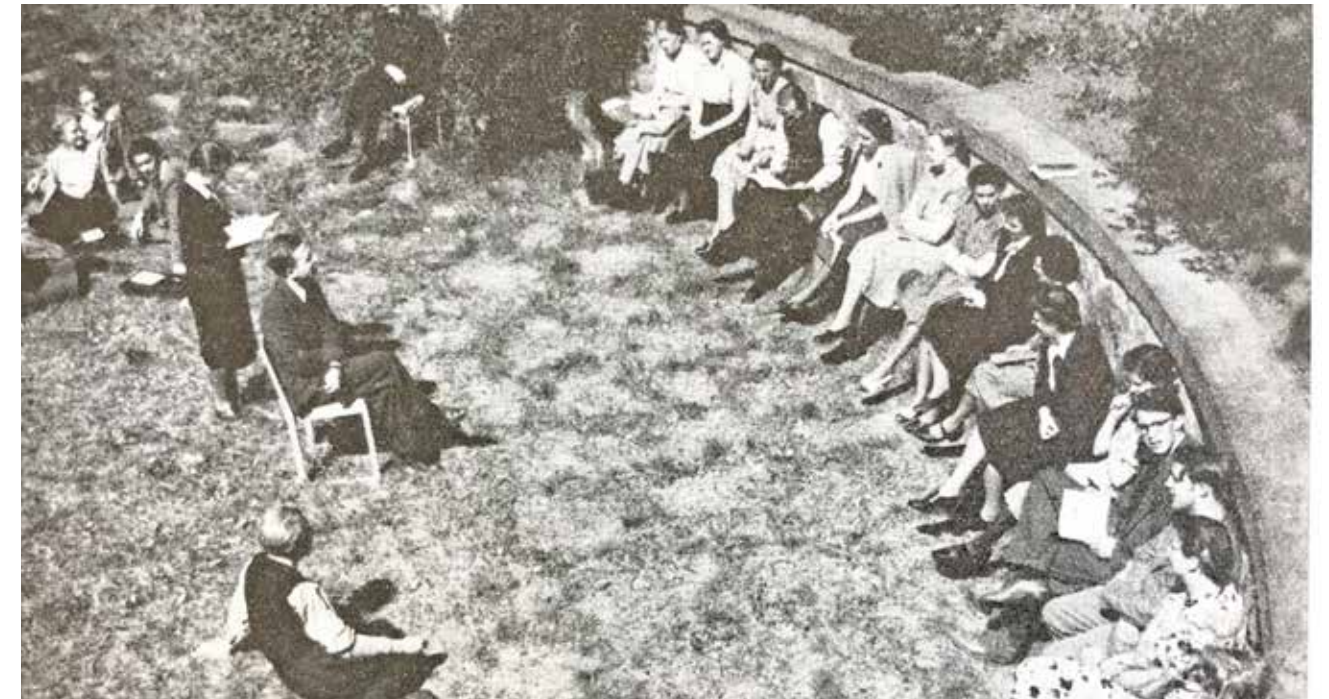
I februari 1944 flyttade skolverksamheten till Kaggeholm, efter omfattande ny- och ombyggnationer. Skolan hade fått två elevinternat med plats för drygt 30 elever, vilket var en förutsättning för att kunna bedriva verksamheten utanför staden. Verksamheten inriktade sig på språk, musik och bibelstudier och ledde till att ett stort antal missionärer fick utbildning inför sina långa vistelser i främmande land. Vinden i slottsbyggnaden är fortfarande fylld med minnen av dessa excentriska livsöden, nedpackade i lådor och resväskor som aldrig plockats upp av sina ägare.

Skolan hade från start stora ekonomiska bekymmer. Därför ordnades ett antal insamlingar för att stötta verksamheten, och diskussioner om att sälja fastigheten togs upp på sammanträden med församlingsstyrelsen i september 1960, parallellt med diskussionen om att starta en stiftelse för skolverksamheten. Då hade ett antal spekulanter varit aktuella men dragit sig tillbaka, förutom svenska Röda Korset som i stort sett var klar som köpare. På ett möte i januari 1962 beslutades att förhandlingarna med Röda Korset skulle slutföras, men att om en stiftelse med förankring i pingstförsamlingarna och med syfte att bedriva folkhögskoleverksamheten skapades skulle denna ha förtur till att förvärva fastigheten. Köpeskillingen som erbjöds av Röda Korset var en miljon kronor, motsvarande drygt tio miljoner i dag. I sista stund gick köpet om intet eftersom stiftelsen Kaggeholms folkhögskola skapades och presenterades under sommaren 1963. Skolverk-

samheten var inledningsvis inrymd helt inom slottets lokaler. Allteftersom lokalerna blev för trånga på grund av den växande verksamheten flyttade skolverksamheten till nya lokaler, vilka började uppföras från 1972. Slottet fungerade då som personalbostad innan det i början av 1990-talet, i samband med folkhögskolans 50-årsjubileum, renoverades för att användas som kursgård. Sommartid användes lokalerna också som semesterhem och för korta kurser.

När skolan 1992 fyllde femtio år renoverades slottet invändigt. Pingströrelsens skol- och kursverksamhets ordförande Carl-Olof Nilsson, som också varit verksam på Kaggeholm periodvis, menar att skolan

stod inför ett stort val när det gällde slottet: antingen kunde man göra minsta möjliga, och i viss mån låta det förfalla, eller så kunde man se det som en resurs och göra en större och mer genomgripande satsning. Byggnaderna nyttjades inte längre till undervisning, och lokalerna var relativt förfallna och möblerade med ett hopplock av möbler som skänkts till Kaggeholm från dödsbon och andra avyttranden. Valet föll på det sistnämnda, och man valde att göra en genomgripande renovering i stället för en enklare upprustning som man först tänkt. För att finansiera renoveringen sålde man av en del av möblerna på auktion, men de största kostnaderna täcktes upp av lån och arv som skänktes till Kaggeholm samt bidrag från församlingarna.

BÖRJAN PÅ ETT NYTT KAPITEL

Sisyfos och pingströrelsens relation,
återfödelsen av Wenngarn,
bakgrunden till köpet av Kaggeholm

Parallellt med renoveringen av slottet skedde på annat håll det som i förlängningen skulle leda till Sisyfosgruppens köp av Kaggeholm. För att berätta den historien måste vi bekanta oss med LP-stiftelsen och Wenngarns slott. Lewi Pethrus, förgrundsgestalten i pingströrelsen var också initiativtagare till Lewi Pethrus stiftelse för filantropisk verksamhet, mer känd som LP-stiftelsen. Stiftelsen verkade från 1954 med ett uttalat syfte att bedriva vård för alkoholister och narkomaner, fristående men i pingströrelsens anda. När stiftelsen stod på höjdpunkten av sin verksamhet betraktades den som en av de mest framgångsrika för rehabilitering av narkomaner och alkoholister, enligt undersökningar av religions-sociologen professor Berndt Gustafsson. Inom stiftelsen bedrevs också en industriell verksamhet där de intagna fick arbetsutbildning och lön. Under många år var det gamla nöjespalatset Nalen stiftelsens säte.

I och med den statliga alkoholistvårdens nedmontering under tidigt 1980-tal erbjöds möjligheten för stiftelsen att ta över Wenngarn. Anläggningen som innehöll ett av landets äldsta slott, ett större antal bostads- och ekonomibyggnader samt en ståtlig anstaltsbyggnad hade tjänstgjort som statlig alkoholistanstalt sedan 1910-talet. Nedläggningsbeslutet kom sig av en i allmänhet förändrad vårdsyn samt en återfallsfrekvens som gjorde att den statliga verksamheten ifrågasattes.

LP-stiftelsen tog över den gamla statliga anläggningen och lyckades under en period på över 20 år driva en framgångsrik missbruksvård inriktad på arbets- och familjeterapi. Mot slutet av 1980-talet drev LP-stiftelsen runt tio procent av all institutionsvård för missbrukare i Sverige. Allmänna ekonomiska försämringar och omvårdnadsreformer där missbruksvården i högre omfattning skulle ske i hemkommunen utarmade gradvis stiftelsen. Konkursen blev till slut ett faktum, och 1997 såldes Wenngarn med lösöre på exekutiv auktion. LP-stiftelsen ombildades och bedriver ännu missbrukarvård och hjälp till socialt utsatta grupper.

Det var genom Wenngarn som Sisyfosgruppen fick upp ögonen och intresset för Lewi Pethrus – men inte än. Köparen av Wenngarn hade 1997 storslagna planer på att ombilda området till en spadestination med centraleuropeisk förebild. Trots högt ställda förväntningar och lovande första kontakter förföll både planer och verksamhet. Det som först var ett utvecklingsprojekt skiftade snart till att inrikta sig mot allt mindre nogräknade och utsatta hyresgäster, detta för att få tillräckligt med hyresintäkter. Wenngarn drogs med en allt större social belastning och utvecklades sakta till att under 2000-talet ses som ett icke-samhälle av kommunen. Efter tio år utan att få i gång fastighetsutvecklingen lade dåvarande ägare ut Wenngarn till allmän försäljning, men utan att hitta någon köpare.

”Men själv tvivlade jag aldrig, här finns en otroligt vacker miljö, närheten till Stockholm, Uppsala och Arlanda, fantastiska historiska miljöer, ett slott från barocken med tillhörande slottskapell och en fantastisk park med anor från 1600-talet.” – Olle Larsson

Inom ramen för sitt företag hade Sisyfos grundare Olle Larsson verkat inom fastighetsförädling i Stockholm, främst inriktat på vindar i innerstan. Hans intresse för Wenngarn utvecklade sig nu mer och mer. Tanken att vända det som alltmer börjat utspela sig som en förvaltningsteknisk katastrof i slowmotion lockade honom. Här fanns en plats med fantastisk historia. Intresset fördjupades genom efterforskningarna i platsens historia och det märkliga fastighetsbeståndet. Efter noggranna förberedelser och förhandlingar skedde köp och tillträde av anläggningen hösten 2013. Övertagandet och arbetet var allt annat än lätt, med flera byggnader som brändes ner till grunden, men genom en noggrann plan lyckades Sisyfos skapa en trivsamt plats. Tanken med Wenngarn var att med basen i den infrastruktur som fanns genom fastigheter och kulturarv bygga till tekniska och sociala komponenter. På så vis skulle en ny gemenskap skapas på platsen, ett levande bysamhälle. Grunden till arbetet skedde med tro: tro på framtiden, tro på projektet och tro på att historiska miljöer kan spela en avgörande roll för att ge perspektiv och värde till människor i deras vardag. Det intensiva utvecklings- och förädlingsarbetet som vidtog skedde med ett aktivt förhållningssätt just till platsens historia, som lyftes fram som dess främsta tillgång.

Arbetet med att på Wenngarn spegla samtida verksamhet och dess utmaningar mot platsens historik förändrade Sisyfosgruppen och dess ägare. Här föddes ledorden bevara–berätta–skapa historia och viljan att göra dem som involveras i Sisyfosgruppens projekt till medskapare av sitt eget livserbjudande. Wenngarnprojektet väckte också Sisyfosgruppens intresse för Lewi Pethrus liv och verk. Kontakter togs med Fildelfiaförsamlingen i Stockholm och pingströrelsen.

Det var i förlängningen detta som låg till grund för överenskommelsen kring Kaggeholm. I pressmeddelandet om köpet den 15 februari 2018 kommenterade Clas Newman, rektor på Kaggeholms folkhögskola: ”Kaggeholms slott har varit en central del för vår folkhögskoleverksamhet i många år, men vi har nu bestämt att tiden är inne att göra en förändring. Vi står inför ett intensivt arbete med att utveckla verksamheten och försäljningen är ett led i den processen. Vi lämnar med varm hand över till Sisyfosgruppen och hoppas och tror att fastigheten härmed hamnar i trygga händer.”

På Kaggeholm finns tusentals berättelser; människoöden skrivna och efterlämnade i landskapet. Det är berättelser om vilja och tro i historiska miljöer, historier som har massor att berätta för oss i dag. Med erfarenhet från den gemensamma historien på Wenngarn blickar vi mot en ny framtid.

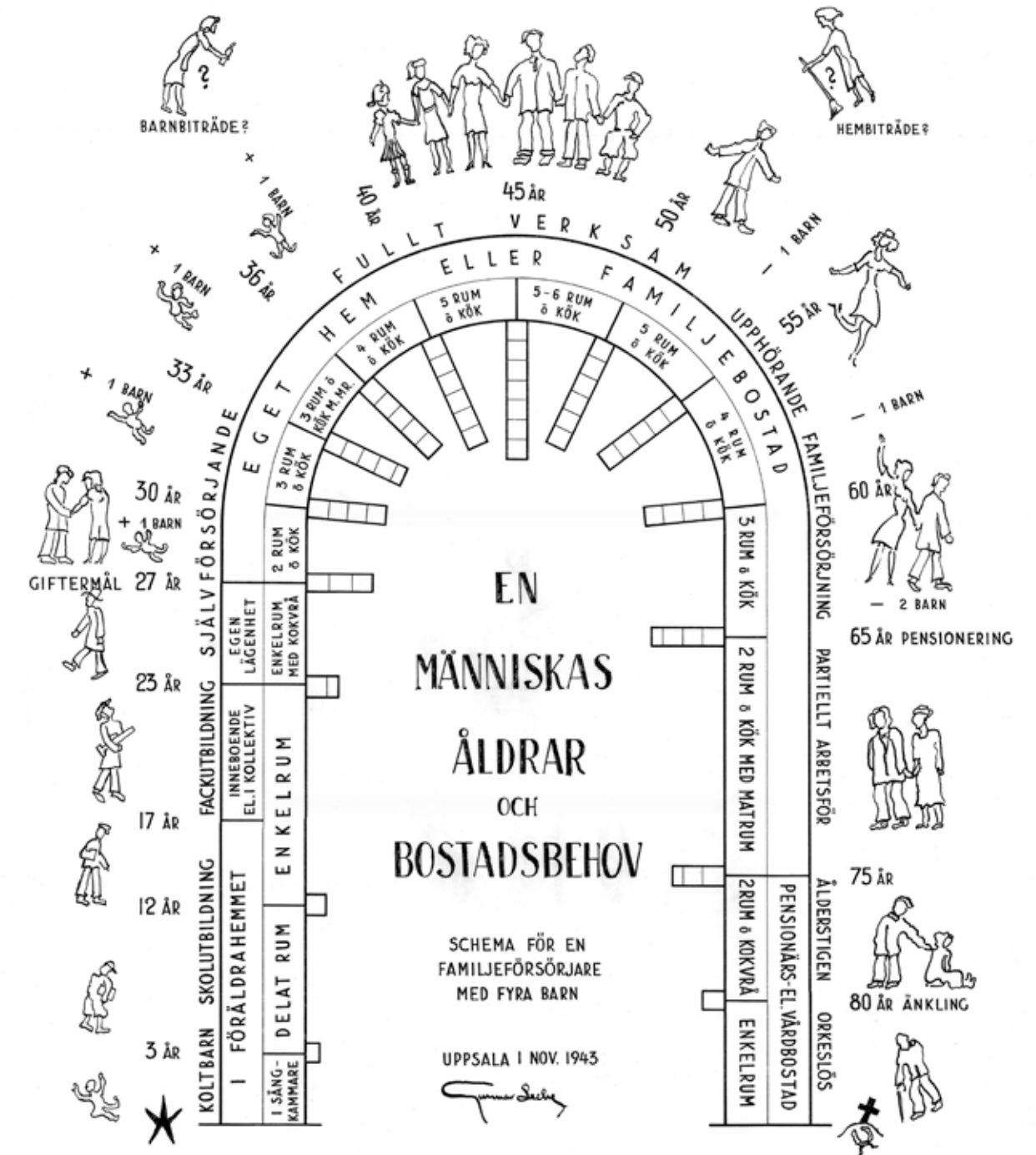
BASEN FÖR VÅR VISION

Att utveckla idéer och koncept och att sätta dem i ett sammanhang. Det är en del av vår verksamhet. Med Kaggeholm kommer vi att få ansvar för att utveckla ett redan befintligt samhälle. Vi kommer att få tillvarata och förmedla olika människors perspektiv. Vårt perspektiv innebär att vi alltid tar ansvar för att det vi gör i dag påverkar människors liv även i morgon. Det tar vi med oss i vårt visionsbyggande. Det här kapitlet handlar om hur Sisyfos vill arbeta för att utveckla Kaggeholm.

Vårt livserbjudande

När vi planerar ett samhälle innebär det att sätta sig in i hur det är att bo, verka eller besöka platsen. I det här fallet Kaggeholm. Bysamhället som idé och vad det innebär för människor i ett större perspektiv är fascinerande. Förståelsen för vad ett samhälle innebär har förskjutits. I dag tror många sig kunna köpa trygghet utan att vara med och skapa den. Andra tänker på pengar som sedlar och mynt i stället för det värde de kan skapa. Vi i Sisufos har drivit flera projekt, till exempel det omnämnda Wenngarn, där vårt syfte bland annat har varit att skapa hållbarhet, socialt och ekonomiskt. Vår erfarenhet säger oss att det innebär att göra människor beroende av varandra, för att på så vis skapa en arena för synergier. Vi gör det för att både människor och samhällen är summan av sina nätverk, genom förmågan att formulera sina önskningar och svara på andras behov.

Vad detta innebär för Kaggeholm är att vi här gemensamt kommer skapa ett livserbjudande som tar avstamp i bysamhället. En möjlighet för oss alla att bygga nya gemenskaper. Det är vår förmåga att koppla samman människor och deras behov som gör oss till en trovärdig samhällsbyggare – genom att erbjuda dem att delta i ett sammanhang i stället för att bara köpa en produkt. Vårt livserbjudande riktar sig till den som vill vara med och skapa sina egna förutsättningar och samtidigt få vara en del av en gemenskap. Vi lägger grunden till förutsättningarna genom att bevara, berätta och även skapa historia. Vår vision för Kaggeholm är att det ska vara en plats som fortsätter att skapa mening. En plats som skapar social, ekonomisk och kulturell hållbarhet. En plats som kommer att finnas kvar långt efter oss – om vi lyckas. Genom att addera fler värden rullar vi – Sisufos tillsammans med dig – stenen vidare uppför berget.

KAGGEHOLM - PLATSEN VI SER

Kaggeholm är en plats som speglar tid och sammanhang. Från den vackra slottsanläggningen med sina alléer och sin formellt omdanade trädgård till bybebyggelsens rikedom av hus och former, med sina berättelser om tro och idealism. Allt detta inramat av jordbrukslandskap, med viken som öppnar sig mot den stora fjärden och anslutande bebyggelse. Det är en helhet med starka miljöskapande, samhällshistoriska och arkitekturhistoriska värden.

Det är en plats som engagerar. Här finns en populär folkhögskola och omtyckta bostäder. Parken utgör strövområde för många boende på ön och den slottsslika anläggningen lockar till sig talrika besökare. Runtom bebyggs både Helgö och hela Ekerö kommun till att bli en plats allt starkare knuten till Stockholms tillväxt, ett av världens mest expansiva samhällen. Och med den följer också skyldigheter. Vi har genom Kaggeholm fått förvalterskap över en fantastisk plats. Samtidigt är det också en plats med stora utmaningar där såväl verksamheter som lokaler behöver anpassas.

En plan för utveckling

Att utveckla betyder ofta att riva, det har vi talrika exempel på i samtida debatter. Vår erfarenhet visar att detta sällan blir den mest hållbara vägen framåt. God fastighetsutveckling sker med utgångspunkt i platsen, människorna och deras behov samt med ledorden bevara, berätta och skapa historia. Det är med detta i bagaget och utsikten om gott förvalterskap av byggnader och verksamheter som vi, i samarbete med tidigare ägare, har tagit oss an området. Resan har börjat och den kommer att fortsätta vara intressant länge.

När vi började intressera oss för Kaggeholm var det en plats i förändring. Skolan skulle flyttas och därmed skulle det minisamhälle som fanns på platsen och höll den levande också tappa sin funktion. Även slottet stod inför en omdaning – verksamheten behövde förändras. Kort och gott, Kaggeholm har ett behov av något nytt och vi på Sisufos har en idé om att förverkliga det. I grunden ligger en idé om att utveckla en plats för människor att bo, verka och besöka. Ett hållbart samhälle där det mesta av det man behöver i vardagen finns inom räckhåll.

Inför arbetet med att utveckla området har vi tagit stort intryck av Filadelfiaförsamlingarnas och folkhögskolans samhällsförbättrande och starka patos. Detta innebär att särskild omsorg kommer att läggas vid att säkerställa att Kaggeholm också i fortsättningen kommer att vara en plats för möten mellan människor, en plats för att utbyta idéer och utvecklas. Genom arbetet med Wenngarn, en gång knutet till Lewi Pethrus-stiftelsen, har vi dragit många lärdomar. Att ha en tydlig vision för arbetet är kanske den starkaste. En definition som preciserar vem (som ska verka), vad (för kvaliteter och förutsättningar som finns och ska tillföras i projektet) och hur (vilka nyckelfaktorerna är för genomförande och process). Det är projektets DNA. Det är genom vårt delaktighetsarbete som vi försöker möta dagens människor, genom lokala organisationer och intressenter för att tillsammans möta morgondagens problem, ett arbete som vi kallar för Sisufosmodellen.

SISYFOSMODELLEN

Sisyfos är visions- och värdedrivet. Det innebär att vi, i alla projekt vi går in i, gör det med samma värdeord. Vi har haft ett starkt stöd av dem när vi har byggt vår vision och värdegrund. Visionen om ett levande bysamhälle på en historisk plats hade inte gått att genomföra utan värdeorden:

FÖRÄDLING – inte riva och ta bort utan bygga vidare och lägga till.

ÖPPENHET – alla är välkomna utan att bli värderade, och vi skapar förutsättningar för alla.

HELHETSSYN – samhällets alla delar och alla behov ska beaktas och ingå i samhällsbyggnaden.

DELAKTIGHET – samhället byggs i samklang med dem som ska leva där samt de behov, tankar och idéer de har.

PASSION – ett samhälle ska bygga på lust och glädje, inte tvång och krav.

Sisyfos motto är ”svårt är roligt, enkelt är tråkigt”. Det innebär att vi försöker även om något verkar svårt. Med våra ledord och motton har vi satt ord på vårt arbete. Då har vi också hittat vårt syfte, att utveckla små och stora ideer som i sin tur utvecklar samhället till det bättre. Vi gör det genom att bevara, berätta och skapa historia. Det är detta som vi, tillsammans med andra, vill göra på Kageholm.

I den mångfald av projekt vi gått igenom har vi prövat, utvecklat och omprövat flera verktyg och modeller. Vi ser ett projekt som en resa, där motgångar och misslyckanden är en del av vägen mot framgång. Men den viktigaste ingrediensen i vårt arbete är kanske nyfikenheten – och modet att våga tänka och testa nytt.

Att lägga grunden till en inkännande och nyfiken kultur och anda utan regler men med önskemål har varit centralt i projekten. I tidigare projekt har vi utgått från tre enkla rutiner:

Att se varandra genom att hälsa – "hej!"

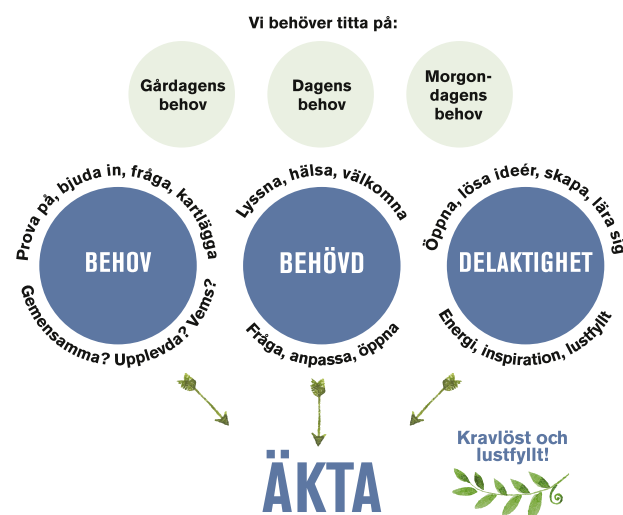
Att vara nyfikna på varandra – "hur mår du?"

Att vi bryr oss om – "kan jag hjälpa till med något?"

Genom att använda oss av detta förhållningssätt får vi bättre relationer och ett bättre samhälle.

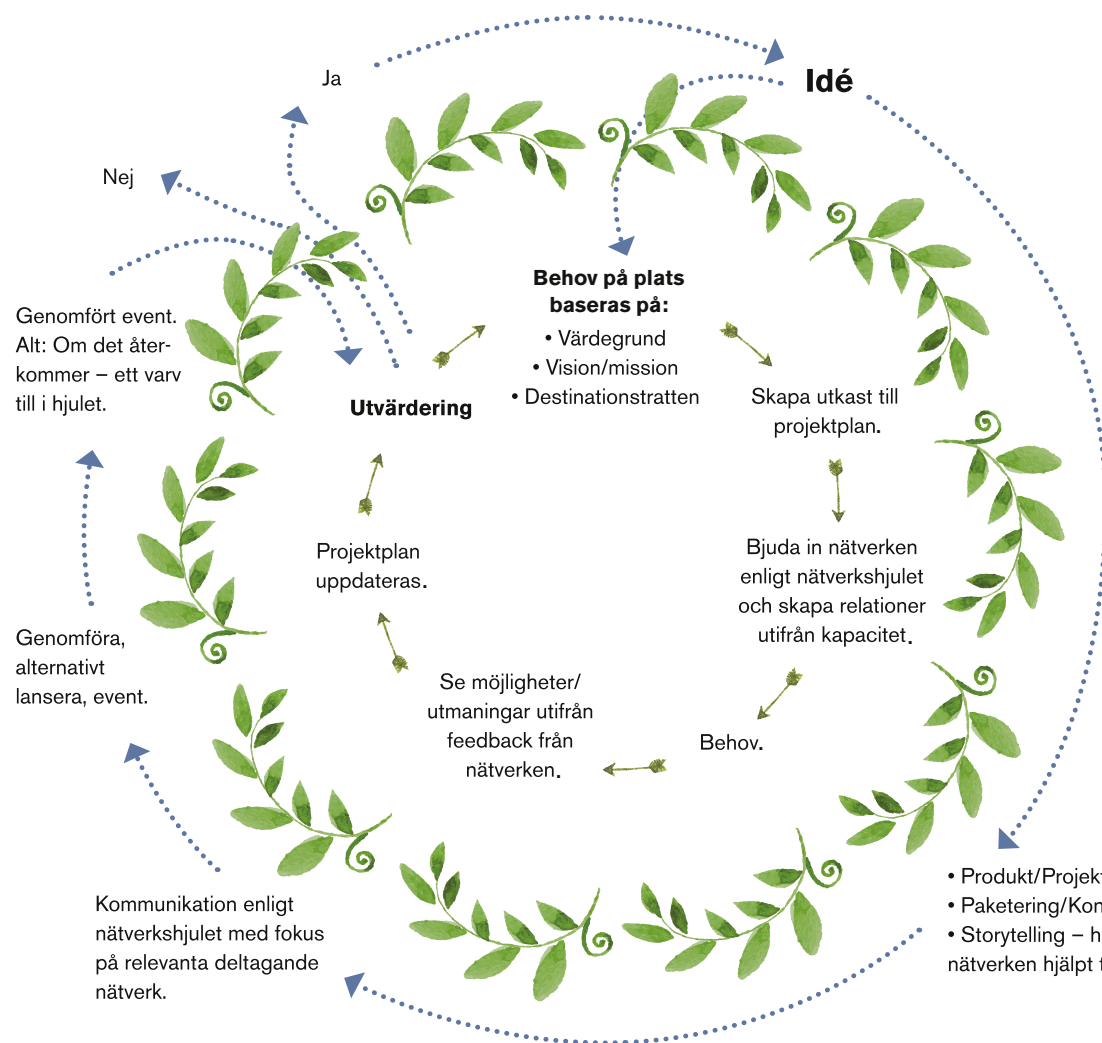
Delaktighet

Delaktighet är en viktig fråga i utvecklingsprocessen. Genom att bjuda in och fysiskt möta intresserade människor på platsen har vi fått många idéer och en outsinlig ström av feedback och energi. Att involvera vår marknad och omvärld i utvecklingsprocessen tar tid, men det är den bästa investering vi kan göra. När

vår omvärld snurrar fortare så förändras förutsättningarna och människornas behov. Det är genom att faktiskt lyssna som vi kan ta fram nya verktyg och processer. Den som skapar morgondagen med dagens verktyg har återskapat gårdagen i en modern form.

Att hitta metoderna för att analysera gårdagens och morgondagens behov och ifrågasätta rådande sanningar och system har tagit mycket tid. I figuren har vi på ett enkelt sätt sammanfattat hur vi arbetat. Det är en visualisering av hur vi har tolkat Sisyfos syfte som arbetsmodell.

VÄGEN FRAM

Från och med juni 2018 är Kaggeholm en del av Sisufos. Det innebär att vi kommer att arbeta för att skapa hållbara strukturer för att utveckla och förvalta platsen för framtiden. Det är en process som börjar med dig. Genom delaktighetsarbetet kommer vi att mötas, diskutera och sammanställa en plan för Kaggeholm. På sätt och vis är boken som du nu håller i din hand en första byggsten i den processen. Den är vår utgångspunkt för det fortsatta arbetet och hjälper oss att se platsen ur ett historiskt perspektiv. Då blir det lättare att se vilken sorts historia som vi tillsammans kan skapa på platsen. Den här boken kommer att följas upp av fler, och i framtiden kommer vi med hjälp av böckerna att kunna beskriva och bedöma hur detta nya kapitel i Kaggeholms långa berättelse fungerar och hur processen har gått till. Historien vi berättar är en del av vårt syfte, både i rollen som människor och entreprenörer. Den ger styrkan att skapa lösningar på så stadig grund som möjligt. Den ger oss också ödmjukheten att ompröva dem. Det kommer att bli spännande att följa berättelsen och att fylla de än så länge oskrivna bladen.

Vad gör en plats speciell? För mig handlar det om förmågan att skapa perspektiv. Med dem är världen större, problemen överkomliga och livet en berättelse värd att berätta. För mig har ett företags devis blivit ett livsmotto. Bevara, berätta och skapa historia. Jag lever enligt den och har byggt upp min affärsrörelse kring den.

– Olle Larsson

PERSPEKTIV PÅ PLATSEN

Det handlar inte bara om oss. Det handlar om ett större perspektiv. Många människor har upplevt Kaggeholm på olika sätt, men gemensamt är deras kärlek till platsen och önskan om att de värden som finns här ska tas tillvara, bevaras och utvecklas.

PERSPEKTIV

HEMMA PÅ HELGÖ

Hur är det att bo på Helgö?

Hur har platsen förändrats de senaste decennierna och vad händer i framtiden?

John-Wiktor och Margit Holm delar med sig av sina tankar.

För den som inte känner sig hemmastadd i trakten kan Helgö te sig som världens ände. Allteftersom vägen leder längre och längre ut på Ekerö, över broar och längs åkrar och skogskanter kommer lugnet krypande och omvärlden försvinner. Men egentligen är det en plats som har sin självklara position i historiens mitt, mellan de två världsarven Birka och Drottningholm. Det är en plats som bär på en betydande del av vår historia, en plats där fornlämningar berättar om tidiga bosättningar och skatter, om ett gynnsamt läge med närhet till vattnet.

Visst skulle det vara lätt att avfärda Helgö som Mälarsjöarnas sista utpost, som en plats borta i periferin. Men de som kan sin historia, både den äldre och den nutida, ser hellre Helgö som det perfekta läget ut mot världen. En plats där passagerarbåtarna för bara några decennier sedan stannade utan att man först behövde ringa och förvarna om att man skulle åka med, en plats varifrån man för länge sedan kunde ta skidorna eller skridskorna tvärs över sundet när isen lagt sig och nå nästan ända till Södertälje. John-Wiktor och Margit Holm har upplevt det. Han först som sommarboende med sina föräldrar från det år han fyllde 14 och hon som nyförälskad på besök några år senare, för första gången någonsin längre ut på öarna än Drottningholm.

Nu firar de snart diamantbröllop, och sedan de för 58 år sedan tog över efter John-Wiktors föräldrar har de

tillbringat åtskillig tid i huset där man aldrig tröttnar på utsikten. Därifrån kan de följa isblocken på fjärden som under vårvintern påminner om att det snart är dags för sjösättning. Eller under sommaren ta en roddtur till andra sidan och se hur världen öppnar upp sig för de södra förorterna.

– Vi kan ro ända till Kina, säger John-Wiktor och syftar på området med det långväga namnet tvärs över sundet.

De har sett sina barn växa upp och flytta, sett årstiderna komma och gå och sett hur samhället omkring dem förändrats. Minnena har etsat sig fast. John-Wiktor berättar om hur han som tonåring fick hämta mjölkflaskor från intilliggande bondgården där 30 mjölkkor tjänade bygden, hur deras äldsta barn sedermera fick uppleva samma sak och om djurhållningen som så småningom försvann. Margit berättar hur skörden från den tidigare handelsträdgården i slottets orangeri, det som senare blev folkhögskolans undervisningslokaler och expeditionsbyggnad, fraktades med båt från Kaggeholms brygga och vidare in till storstaden för att säljas. De minns bageriet som låg i slottets ena flygel.

Allt det är historia nu. I dag finns närmaste butik i Nyckelby, fem kilometer från Kaggeholm. De försöker att gynna den bäst de kan så att den får bli kvar. Allt för många småbutiker i området har bommat igen. De

lönar sig inte. Samtidigt växer befolkningen. John-Wiktor och Margit pratar om förändringens tid, om svampmarker som fått ge vika för ny bebyggelse och hur man ändå har byggt varsamt, naggat i skogskanten och låtit åkrarna leva vidare, samtidigt som kommunen också utökat servicen gentemot de boende och för längesen även förstärkt bron ut mot Helgö så att bussen kan köra den sista biten ända ner till Kaggeholm.

Ett stillsamt paradiset

John-Wiktor och Margit flyttade ut permanent 1970. Efter några år med småbarn inne i stan var tiden mogen, och det var ett beslut de aldrig har ångrat. De har båda varit verksamma som lärare och Margit hade redan då en tjänst på ön. Snart även John-Wiktor. De var den andra familjen som bosatte sig permanent i det som från början var ett fritidshusområde med 16 sportstugor. Till en början fick de delar av sitt vatten direkt från Mälaren. I dag har de kommunalt vatten och avlopp. Samtidigt har också de som bor där året runt blivit fler. Fler hittar hit och väljer att stanna, för att söka lugnet nära stan och för att lyssna på näktergalen. Ändå är det inte överbefolkat – och de hoppas att det inte kommer att bli det. De vill behålla sitt paradiset, den plats som långsamt förändrats och som för många är okänd. Om närliggande Birka är en del av de flesta svenskers allmänbildning verkar det vara så och så med kunskapen om fornminneslämningarna på Helgö. John-Wiktor arrangerar varje år ihop med hembygdsföreningen en vandring längs Helgö. Då berättar han om platsens natur, om Kaggeholms byggnader och historia och om de lämningar man hittat. – Många känner knappt till fornområdet. Men det märks att intresset växer fram när jag berättar om det, till exempel om när min kompis som skulle gräva en

grop för en flaggstång och hittade de 47 guldmynt som i dag finns på Historiska museet.

Under de år som gått har de inte bara sett Helgö utvecklas. Även deras hus har fått uppleva en genomgående förändring. Utbyggt. Tillbyggt. Moderniserat. Hundra granar har huggits ner på tomten. Allt med en stor portion hjärta. Huset är inte bara ett hem. Det är lika mycket en historisk exposé över deras egen tillvaro, där det stadigt står på sin plats, som en fast punkt i tillvaron år efter år. Det är en plats som de helst inte släpper ifrån sig förrän de verkligen måste. För många minnen och känslor finns bevarade här, och de vill stanna i många år till – så länge de har ork att sköta om sitt hus.

Men tiderna förändras och världen snurrar snabbare. Folkhögskolan flyttar, och lokalerna har liksom slottet fått nya ägare. – Först blev vi lite förskräckta och undrade om det skulle komma en godsägare och ta över, säger John-Wiktor. Men han bedyrar att de känner sig trygga nu. Att dialogen och vetskapen om hur processen går till känns bra. Det är viktigt att gå varsamt fram i området, att man utvecklar det som kan bli bättre och tillvaratar de värden som fortfarande betyder något. Tillsammans har John-Wiktor och Margit pratat om det, vad förändringen innebär för dem och hur de med sin erfarenhet av och kunskap om området kan bidra med idéer. – Vi har en vision om udden. Vi ser en härlig badplats framför oss, men en plats som har skydd för den nordavind som ibland blåser och drar med sig vågor. En badplats med en pir som bryter vågorna, föreslår Margit. Ofta hänvisar de besökare som vill komma ner till vattnet till udden, men de tror att en mer inbjudande badplats skulle vara bra för Kaggeholm och kanske också en liten småbåtshamn med möjlighet för besökare att lägga till.

– Vi är måna om att den härliga udden får vara kvar, och det är viktigt att ha kvar naturen. Men kanske kan man göra iordning en vandringsstig där så att den blir tillgänglig för fler och så att de som kommer hit har någonstans att ta vägen, säger John-Wiktor.

De blickar längre in i framtiden och spår att vattnet, precis som i fornstora dar, kommer att få en stor betydelse för hur människor förflyttar både sig och sina varor. Ett samarbete med andra sidan viken – kanske en marina i Södertälje? – skulle kunna lösa många logistikproblem allteftersom Stockholm växer och hela Ekerö blir en naturlig utvidgning av storstaden. Men naturen ska vara kvar inpå knuten. Det är viktigt.

En plats att stanna kvar på

Precis hur det nya Kaggeholm ska utformas är ännu inte klart. Rådslag med de boende väntar, här ska alla som vill få komma till tals och ge sina förslag. En inspirationskälla skulle kunna vara Wenngarn i Sigtuna, en plats som Sisyfos tog över 2013 och nu har förvandlat till ett levande samhälle. Som av en märklig slump har John-Wiktor och Margit varit där, för några år sedan och långt innan försäljningen av Kaggeholm ens påbörjades. Det var en dag i juli. De hade seglat med sin båt till Sigtuna och planerat att äta middag på stadshotellet. Men när det var stängt fick de i stället tipset att ta gratisbussen till Wenngarn, ett namn som för dem klingade fel eftersom området har en tidigare historia som alkoholistanstalt och tillvaro för bus. John-Wiktor kluckar av skrott vid minnet. – Jag förstod inte alls. Vad skulle jag dit att göra? De åkte dit ändå, och väl på plats blev de glatt överraskade av hur platsen formats till något annat, något nytt och trevligt. Detta trots att minnet av promenaden tillbaka till båten som låg förtöjd vid bryggan i Sigtuna

mest är kantat med den stora mängden mygg, långt fler än vad som finns på Helgö där i stället vildsvinen har blivit fler och mer närgångna. – Det är några år sedan vi var på Wenngarn men vi ska åka dit igen och se hur det har blivit och vad som skulle gå att göra här på Helgö, säger Margit.

Vilka delar av Sisyfos modell som kan föras över från Wenngarn till Kaggeholm återstår att se, men klart är att området ska vara till både för besökare och boende – för dem som redan bor på Helgö och för dem som vill flytta dit. En idé som ligger Olle Larsson, Sisyfos grundare, varmt om hjärtat är att även här kunna erbjuda ett eget litet bysamhälle, en plats där både yngre och äldre kan samverka, lära av varandra och umgås över generationsgränserna. En plats där man kan både arbeta och bo, där allt viktigt för vardagen finns tillgängligt och där någon form av äldreboende kan få seniorer att trivas och stanna i sin hembygd. – Det klack till i mig när jag hörde det. Jag tänkte att då kanske vi skulle kunna bo kvar på Helgö jämt, säger John-Wiktor.

PERSPEKTIV

VÄXTKRAFT

Vilken betydelse kan kultur och historia få för dem som besöker en plats?

Elin G. Håkansson vet. Hon har tillbringat många år på Kaggeholms slott och folkhögskola, bland annat som lärare. Där har hon levt sig in i den värld som platsen beskriver och hittat beröringspunkter mellan sig själv och dem som tidigare levt här, mellan dagens samhälle och det som en gång var.

Hur var det att bo på Kaggeholm under tidigare sekel? Elin G. Håkansson menar att det egentligen inte behöver ha varit så annorlunda då jämfört med i dag eller hur det kommer att bli.

– Det fanns visserligen inte samma teknik och moderniteter som nu, men känslorna tror jag var desamma. Då som nu handlade mycket i tillvaron om det vardagliga. Livet. Om hur man löste livspusslet då och hur man löser det nu.

Elin har fram till nyligen tillbringat många år på Kaggeholm, använt samma korridorer, gått i samma fotspår och snavat på samma trösklar som slottets tidigare invånare. Där har hon många gånger känt sig tacksam över små triviala ting, som att slottet sedan länge är utrustat med den diskmaskin som 1700-talet saknade. Hon har betraktat stuckaturer och kakelugnar och ofta undrat hur det har varit att leva här tidigare år.

– Jag har alltid haft med mig platsens arv och försökt att sätta in mig själv i ett historiskt sammanhang. På en plats som är bevarad och där man har ungefär samma syssla i dag som tidigare är det ganska enkelt. Men jag tror att man också behöver hitta en koppling till sig själv, se vad det finns för gemensamma beröringspunkter.

Hon har fascinerats av de gamla föremålen som man funnit på Helgö, där både gamla myntskatter och en

Buddhastaty berättar intressanta historier.

– Det visar att de reste redan på den tiden och att de tog med sig intrycken tillbaka hit. Men hur kunde de berätta för andra vad de upplevt? Hur kunde de återge världen för någon som aldrig hade sett något annat än det här? Det har jag funderat mycket på.

Elins intresse för historia fanns långt innan hon för första gången kom till Kaggeholm, men nyfikenheten väcktes än mer när hon lärde känna platsen. Hon minns sitt första möte med Kaggeholm, en sen och mörk februarikväll. Tillsammans med några familjemedlemmar hade hon för länge sedan passerat det gigantiska slottet på Drottningholm och kört allt längre ut på Ekerö. När de svängde upp på gårdsplanen tornade det vita och i sammanhanget mer behändiga slottet upp sig i månskenet. Det uppstod direkt någon sorts kärlek, när hon mötte den avskilda plats som öppnar för en stund av lugn och ro samtidigt som dess spännande historia kittlar fantasin. Det var lätt att bli vän med Kaggeholm, och det visade sig vara en plats där hon skulle stanna många år. Första gången var hon där för att besöka skolans rektor – tillika hennes blivande svärfar – men snart fick hon möjlighet att återvända för att sommarjobba i receptionen.

Här fick Elins historieintresse blomma ut på allvar och fascinationen för slotts- och herrgårdsträdgårdar gro,

samtidigt som hennes intresse och kunskap för kulturen och arkitekturen utvecklades.

– Vilken lyx det var att ha en sådan historia omkring mig! Jag hade planer på att studera museivetenskap så intresset för kulturen fanns redan, men det kanske var här som det akademiska intresset vaknade på riktigt, säger Elin.

Trädgården en viktig plats

Hon startade snart ett trädgårdsprojekt för att ta reda på mer om platsen, frilägga gångarna i trädgården och undersöka vad tidigare generationer hade planterat och varför. Genom ättlingar till tidigare ägare fick hon hjälp med bilder och information för att systematiskt kunna återställa trädgården till tidigare skick. Hon skapade en femårsplan för hur man sektionsvis skulle kunna arbeta, men blev aldrig klar. Däremot blev hon kvar, först som verksamhetsansvarig på slottet och därefter kursledare och lärare på folkhögskolan.

I dag är Elin doktorand på Stockholms universitet inom ämnet konstvetenskap och inriktad på privata trädgårdar i början av 1900-talet. Hennes ämne handlar om att förstå vad en trädgård egentligen innebar på den tiden, vad den innehöll i form av design, föremål och växter samt hur den fungerade socialt. I dagens samhälle är det lätt att bara avfärda en trädgård som en plats där man påtar i jorden, planterar eller dricker kaffe, som något självklart som bara finns där. Så var det inte för hundra år sedan. Då hände nämligen något med samhället, sett ur ett politiskt och demokratiskt perspektiv. Hemmet blev det centrala, utifrån devisen att ett gott hem föder goda medborgare. Nu fick allt fler människor för första gången tillgång till egna trädgårdar och kunde börja odla sin egen mat. Trädgårds-

staden blev ett ideal och även kolonilotterna växte fram – trädgården hade nu utvecklats till att vara både ett konstverk och en plats som påverkade människors välmående.

Att trädgården kom på modet syns i såväl äldre tidsskrifter som vykort, där trädgårdar var ett vanligt återkommande motiv. I Kaggeholms slottsträdgård finns gamla influenser av italiensk och fransk barrocktid, och det syns bland annat att skaparna har försökt att föra tillbaka tankarna till 1700-talet, något som också går igen invändigt där slottet tidigare har renoverats för att stilmässigt åter ta ett steg tillbaka i tiden.

Många olika livsöden och människor har spelat en stor roll för Kaggeholm och för att vi i den här boken ska kunna berätta om platsens historia har Elin bidragit med sin kunskap och även faktagranskat de färdiga texterna, men det finns fortfarande luckor i berättelsen. Många människor har verkat här utan att man vet så mycket om dem. Elin nämner till exempel Agneta Ribbing, som var gift med Lars Kagg och som gissningsvis haft ett stort inflytande över Kaggeholm. Ingen vet emellertid på vilket sätt.

Efter att Kaggeholm har varit i samma ägo i 75 år och har skapat sig en sammanhållen historia väntar nu nya tider. Historien ska bevaras och ny ska skapas.

– Jag tycker väldigt mycket om både platsen och byggnaden, och nu hoppas jag att trädgården ska bli färdigställd, att man tar hand om både den och slottet så att de får komma till sin rätt, säger Elin.

– Rent kulturhistoriskt är det också viktigt att värna om platsen. Kaggeholm och dess historia berättar något för oss om svunna tider, och det kan ge perspektiv på våra liv i dag.

PERSPEKTIV

TRO PÅ FRAMTIDEN

*I mer än 50 år har Kaggeholm präglats av pingströrelsen.
Men här finns också plats för inte bara religiösa funderingar utan också rent livsfilosofiska.
Vilka är vi, hur formar vi vår tillvaro och hur minns kommande generationer oss?*

Kaggeholm har under lång tid varit förknippat med tron och med viljan att göra gott. Det är naturligt att kyrkan satte sin prägel på platsen. Under de 20 första åren av Kaggeholms liv som folkhögskola var det Filadelfiakyrkan som ägde och drev skolan. Men sedan 1960-talet har pingströrelsen, det samfund Filadelfiakyrkan tillhör, drivit Kaggeholm.

Men för att se kyrkans roll på Kaggeholm börjar vi inne i Stockholms city, det som en gång var utkanten av staden, en plats för betesmark och rekreation, men som i dag är en del av stadskärnan med sina äldre, bevarade fasader. Niklas Piensoho, pastor och föreståndare för Filadelfiakyrkan, tar emot i lokalerna på Rörstrandsgatan, den plats där kyrkans koppling till Kaggeholm en gång började. Det som senare skulle bli Kaggeholms folkhögskola hette då Rörstrands folkhögskola. Det som senare skulle bli Kaggeholms folkhögskola hette då Rörstrands folkhögskola, och under det första året drevs verksamheten just här, i det hus där varje rum är försett med en kakelugn och det vackra innertakets målningar ger en återblick till svunna tider. Hur många elever har inte för en stund drömt sig bort här, funderat över vad som varit och vad som ska bli – både när det gäller dem själva och världen?

Det fanns flera skäl till att pingstkyrkan ville driva en skola: dels behövde människor som skulle ut i världen

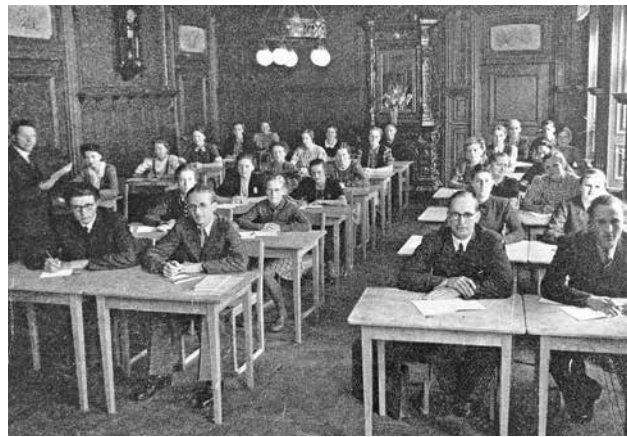
för att missionera få utbildning, dels ville man visa att pingströrelsen inte var bildningsfientlig. Och så ville man skapa en miljö där tro och kunskap inte ställdes mot varandra utan sågs som självklara komplement. Betänk att detta var under en tid då religiösa människor fortfarande kunde anses vara bakåtsträvare. Därför var det här en chans att visa att så inte var fallet – att det egentligen var tvärtom: kyrkan var trots allt involverad i 1800-talets demokratisering som tog avstånd från det gamla systemet och förespråkade alla människors lika demokratiska värde. Vad passade då bättre än att i mitten av 1900-talet förespråka bildning?

– Religiösa människor sågs ofta som omoderna. Det var lätt att tro att de satte all gammal tro före vetenskap, som till exempel myten om att jorden är platt. Utbildningen i form av folkhögskola låg rätt i tiden och fungerade både som en plats för vidareutbildning efter gymnasiet, och som en andra chans för att ge en kompletterande utbildning till dem som behövde grundläggande gymnasieutbildning, säger Niklas.

Vi stannar kvar där en stund, inte bara i kyrkans roll utan i hur den framställs i kulturella sammanhang och hur den bilden påverkar oss. Som att prästen i svenska filmer tidigare ofta har framställts som problematisk eller, påpekar Niklas, att svenska medier helst har valt att porträttera de mest fanatiska religiösa människorna. I Sverige ledde grundskolereformen 1962 till att ämnet

kristendom ersattes av religionskunskap. Medan kristendomen i andra västländer, som till exempel USA, var något lika självklart som andra religioner är i resten av världen blev det i Sverige något som man inte gärna pratade högt om, något som var om inte skamligt så i alla fall privat.

Men tiderna förändras. Något har svängt, och Niklas tycker sig i dag se en förskjutning i hur ungdomar förhåller sig till kristendomen. Han menar att det för många i dag är mindre komplicerat att vara kristen än det var tidigare. Ett skäl är globaliseringen och det ökade antalet nysvenskar som når hit från hela världen och som alla har olika kulturell och religiös bakgrund. Att de är öppna med sin tro har fått fler av ungdomarna i Sverige att fundera över sin. Det är inte längre något märkvärdigt. Religionsfrågorna har lyfts som en självklarhet, som något man pratar om, reflekterar över och diskuterar på ett nytt sätt. Dessutom har de existentiella frågorna börjat ta allt större plats i ungdomars syn på religionen, vilket öppnar för fler diskussioner och

En lektion i Rörstrand.

tankar. Man skulle kunna kalla det för en marknadsanpassning.

Utveckling och mognad

Men långt innan vi nådde dit blev det som bekant en skola på Rörstrandsgatan, och snart flyttade verksamheten ut till Kaggeholm. Här har många människor fått en nystart, en möjlighet att bli något, hittat sin identitet och kommit tillbaka in i samhället. Parallellt med den allmänna utbildningen har skolan också bedrivit medieutbildning. Inriktningen på media, och framgången inom området, är historiskt sett väldigt enkel, menar Niklas. Genom att använda medierna kunde man nå ut med sitt budskap och använda olika kanaler för att missionera. Men snart visade det sig att skolan också var duktig på att utbilda blivande journalister, och flera av dagens framstående mediemänniskor har börjat sina karriärer just på Kaggeholms folkhögskola.

– Jag är stolt över att det blev en så bra skola för journalistik och media. Överlag har det varit en växtplats för människor, en plats där talanger har kunnat utvecklas samtidigt som de har mognat som människor, säger Niklas och fortsätter:

– Kaggeholm har betytt mycket för många. Där har vi hjälpt människor, men det är viktigt att komma ihåg att Kaggeholm också har hjälpt oss, framför allt i vår strävan efter att förstå människor. Man kan säga att studenterna på Kaggeholm har hjälpt oss med feedback på vad som är viktigt för olika människor.

Niklas berättar vidare om en rörelse som varit både pragmatisk och entreprenöriell, nästan på gränsen till rebellisk, en organisation som kunde få loss både människor och kapital och som har haft stort inflytan-

de i världen. När Niklas beskriver pingströrelsen på det viset är det lätt att dra en parallell till ett företag som vill lägga världen framför sina fötter, en organisation med mycket muskler som inte tycker att något är omöjligt – betänk att det i världen finns 200–300 miljoner människor som tillhör församlingar grundade av skandinaviska pingstmissionärer. Men det finns en väsentlig skillnad mellan å ena sidan ett företag med framtidsvisioner och å andra sidan kyrkan: – Pengar är för kyrkan aldrig ett mål utan bara ett medel för att nå dit vi vill. Vi har aldrig sett en ekonomisk vinst som en framgång i sig utan pengar är snarare ett redskap för att kunna göra det vi vill, till exempel att bygga en kyrka.

Allt ordnar sig

Viljan att göra gott fanns redan hos Lewi Pethrus och den finns även hos Sisufos, vars grundare Olle Larsson gärna vågar sig på filosofiska diskussioner liknande dem som Niklas Piensoho för – med skillnaden att det för Olle egentligen inte handlar om gudstro, utan om en benhård tro på att allt på något sätt ordnar sig. Entreprenörsandan är vad som tar rörelsen framåt – oavsett om man pratar om Filadelfiakyrkan eller Sisufos. Och nu har de två mötts. Pingströrelsen, där Filadelfiakyrkan är en av de ledande församlingarna, flyttade våren 2018 ifrån Kaggeholm och lämnade över till Sisufos att bevara, berätta och fortsätta att skapa historia. Det fridfulla och tidigare så gynnsamma läget fungerar inte längre för en skola som vill locka elever från ett större upptagningsområde och dessutom koncentrera sig på sin verksamhet hellre än på underhåll. Det vackra slottet med omnejd passar inte för den verksamhet som man vill driva. För Niklas Piensoho, som satte sin fot på området först för några år sedan och framför allt

minns den vackra miljön och mötet med eleverna, är det inte ett dramatiskt avsked. Dels för att han inte har den känslomässiga kopplingen till platsen som många av dem som verkat där i många år bär med sig, dels för att historien kommer att sitta kvar i väggar och i landskap. Om Kaggeholm renoveras varsamt kan det också bli en plats där minnen stannar kvar och tar med sig något till nästa generation, tror han. – Man måste ha respekt för historia och för människors upplevelser på en plats ... Men samtidigt är fastigheten för oss egentligen inget mer än trä och tegel, bara en kuliss. Vårt material är först och främst människan, säger Niklas.

På sitt sätt är människor som minnen. De kommer och går. Föds. Lever. Dör. Och några lever vidare. Vi människor finns här för stunden, men de allra flesta gör inte ett större avtryck än så. Man brukar säga att en människa blir ihågkommen av tre generationer, men sedan faller i glömska. Niklas filosofiska funderingar svindlar, trots att det är enkel matematik och i grund och botten självklart att vi inte alla kan bli kvar i andra människors minnen hur länge som helst, knappt hos kommande generationers släkt och framför allt inte bland andra människor som aldrig har träffat oss och inte heller har någon familjekoppling till oss. – Det är tankar som jag inte tror att man ska undvika utan som är bra att fundera över ibland, om inte annat för att få perspektiv till oss själva och det vi åstadkommer. Men därför tror jag också att det skulle vara fint att med hjälp av små minnesmärken bevara Kaggeholms historia i landskapet. Jag tror att Sisufos kommer att kunna utveckla platsen så att minnena respekteras och bevaras länge. Det skulle kunna bli en fridfull plats, ett livsrum för människan.

Från en tältkonferens, möjligen från Kaggeholm.

Guds lov i naturen.

Tro, här i detta livet. Filadelfias trostolkning har förordat ett aktivt arbete för att förbättra människornas situation här på jorden och inte bara hinsides. Det har skapat en gemenskap som utmärkt sig för sitt sociala arbete i Sverige och i världen. Sedan 1930 har basen för det arbetet legat i den karaktäristiska huvudbyggnaden i Vasastan, invigd 1930, men också inneburit allt från utlandsmission, soppkök och barnkollo i Stockholm till alkoholistvård runt om i landet. Ett arbete som under skiftande former men alltid med stark tro fortsätter in i framtiden.

Evangelister och lärare i Uvira, Kongo.

Missionär A. Leander och en grupp kristna kineser utanför lokalen i Tsingtau.

"Ett skepp kommer lastat" ... En församlingsutflykt till Kaggeholm.

Lärare och elever år 1949.

Den vackra järngrinden bär ännu den siste privatägaren och entreprenören Martin Aronowitsch monogram.

Hem för en av Nordens vackraste konstsamlingar, lektionssalar och festlokal. Kaggeholms salar och trädgård bär spår från tre århundraden som alla bidragit till en känsla av tidlös skönhet.

Herrgårdsbyggnadens ståtliga klocktorn tillkom under 1800-talet och är fortfarande ett spännande utflyktsmål för den besökare som lyckas titta till sig en visning av vinden. Väl uppe breder sig en storslagen utsikt ut över trädgården, folkhögskolan och fjärden.

Under sina över 75 år på Kaggeholm har folkhögskoleverksamheten efterlämnat en sammansatt och ofta pittoresk bebyggelse som speglar skolans, Filadelfiakyrkans och Sveriges utveckling från andra världskriget. Allt i den ståtliga herrgårdens skugga.

Med spår från stora världen. Drivna av stark tro och rättspatos var Filadelfiakyrkan mycket aktiva i missionsverksamhet under 1900-talet. Ett arbete som bestod lika mycket av trosspridning och undervisning som vad vi i dag skulle kalla biståndsarbete. För många blivande missionärer var Kaggeholm den första anhalten till sitt kall, med nödvändig språkutbildning och förvärvandet av nödvändiga färdigheter. Herrgårdsbyggnadens vind rymmer ännu talrika artefakter och minnen från dem som glömt, eller kanske aldrig kommit hem, att hämta sina i förväg skickade souvenirer.

Över 60 år av undervisning och verksamhet har lämnat sina spår på slott och område. Överst till höger i bild syns en av de gamla tjänstebostäderna i slottet, dock inte brukade efter att brandsäkerhet och tekniska förbättringar implementerades. En av Kaggeholms mest märkvärdiga byggnader är ett fristående kapell mellan Mälaren och skolbyggnaderna. Huset är byggt med prefabricerade element där sidorna kan skjutas in mot mitten och medge enkel transport till oländiga platser. Innovation i missionens namn.

Kaggeholms långa historia, med alla dess lager är både platsens största tillgång och utmaning. I Sisyfos förvaltande av platsen är en nyckelfråga att skapa en dynamik mellan det befintliga och nya. Allt efter devisen att "bevara, berätta och skapa historia".

Efterord

Vad är det som gör en plats speciell? För mig handlar det inte bara om vacker eller kreativ miljö, utan lika mycket om de spår som människor under årens lopp har lämnat efter sig. Synliga spår i form av om- och tillbyggnader, färg eller form likväl som de osynliga spår som ändå är fullt närvarande i atmosfären. Golvplankor som har knarrat under tidigare generationers fötter. Väggar som har hört hemligheter viskas och bevarat dem. Parker och natur som sett omgivningen vissna och många månader senare spira igen. För att en plats ska kännas speciell gäller det att se dess identitet och att hitta rätt känsla för hur den kan utvecklas. Då kommer också lugnet och kreativiteten till dem som besöker den.

På Kaggeholm vill vi skapa ett hållbart samhälle. Vi vill göra det för dem som dras till platsen, för dem som vill bo eller verka där. Och vi vill göra det för att visa att det går. Genom att förverkliga såväl små som stora idéer bidrar vi till att utveckla samhället, och det kan inspirera andra att göra likadant utifrån sina idéer och förutsättningar.

Jag tror att en plats som används mycket, och som är speciell för dem som besöker den, också blir mer värd. Kanske inte i reella pengar men som funktion och livskvalitet.

Kaggeholm är ytterligare ett projekt i Sisyfosgruppens idé om att bevara, berätta och skapa historia. Jag kan känna igen mig i den resa som Lewi Pethrus har gjort, i hans drömmar om framtiden och att skapa något av det som andra säger är omöjligt. Därför känns det roligt att våra vägar korsas igen, att LP-stiftelsen haft ett finger med både i Wenngarn, som var Sisyfosgruppens första projekt, och i Kaggeholm. Lewi Pethrus har lärt mig att vi måste våga tro! Vad vi vill tro på är upp till var och en, men vår tro skapar en drivkraft och det är så vi får världen att gå framåt. Det är så vi kan fortsätta att berätta våra historier för alla som vill lyssna. Jag lovar att vi ska fortsätta att berätta Kaggeholms historia och att vi med omsorg ska skapa ny.

Olle Larsson
Sisyfosgruppen

Sisyfos – vi bygger på historien med nya idéer

Sisyfos har trotsat den mäktige Zeus. Som straff för sin hybris döms han att för all evighet rulla en tung sten upp för ett högt berg. Han tvingas använda all sin kraft, och när han äntligen når toppen rullar stenen ned igen. Berget är alldeles för brant och Sisyfos måste börja om från början. Sisyfosarbete är ett begrepp som handlar om ett arbete utan slut, ett evigt "straff". Men Sisyfos lyckas lura gudarna och hålla fast vid sitt ord om att han aldrig ska låta sig straffas av dem. Det gör han genom att inse att straffet bara är ett förhållningssätt, för om han ändå ska rulla sten hela livet gäller det att i stället hitta glädjen i uppgiften och att utmana sig själv. Vi vet inte varifrån vi kommer eller vart vi är på väg, men vi vet att vi kan göra det bästa av alla situationer och att vi äger vår egen lycka och

framtid. Vår inställning och vårt förhållningssätt är nyckeln. Svårt är roligt och enkelt är tråkigt.

Ett byggprojekt och att förädla en byggnad som innehåller en historia är som en förälskelse och en resa. Det är så mycket mer än bara arbete. Det är en resa fylld av motgång och medgång. För att vi inte ska förlora oss helt i projektet är det viktigt att vi skapar en struktur med en början och ett slut. Planeringsfasen är för oss och för många andra själva höjdpunkten. Det är då drömmarna, möjligheterna och utmaningarna formas. Vi får formulera våra visioner, mål och strategier och vi får göra en handlingsplan, bygga en organisation och skapa förutsättningarna.

Det är spännande när vision, mål och värdegrund ska omvandlas till verksamheter, tjänster och miljöer. Vi vet vart vi vill men vi vet inte var vi kommer att hamna. De

tomma fastigheterna möter människor som skapar kultur och ger fastigheten liv, en organisk identitet som inte går att styra. Som byggbolag skapar vi arenor för människor och möten. Vi skapar förutsättningar och mötesplatser. Det är det roligaste vi vet.

Alla historier vi får ta del av är fantastiska. De knyter ihop dåtid med både nutid och en framtid som vi vet väldigt lite om. Men här och nu är vi med och förändrar världen. Den vetenskapen gör oss motiverade att varje dag satsa på det som vi tror på och att använda de plattformar vi har så mycket vi kan. Vi ångrar sällan det vi har gjort men vi ångrar ofta det som vi inte gjorde. Om vi hittar passionen och glädjen och vågar misslyckas så kommer vi alltid att lyckas.

Olle Larsson – mannen bakom Sisyfos

Drivande bakom Sisyfos Fastighetsförädling och utvecklingen av Kaggeholm är Olle Larsson. Till sin hjälp har han en stab av medarbetare i ett företag som försöker lyssna på allas idéer och hitta nya lösningar på olika utmaningar. Allt började 1996 när fastighetsbranschen fortfarande låg i ruiner efter några tuffa år i början av 1990-talet. Olle Larsson var då kund i ett eget byggprojekt. En morgon påminde byggteamet honom om att han kvällen före påstått att man skulle kunna bygga projektets vindsvåningar både billigare och bättre. Embryot till det som skulle bli Sisyfos hade därmed uppstått. – Jag menade varje ord jag sa och jag hade ju lovat så jag kunde inte backa ur, säger Olle.

Det är nämligen två saker som driver Olle.

Det ena är att han inte kan motstå en utmaning. Att säga "det här går aldrig" till Olle är detsamma som att be honom att genomföra det till synes omöjliga projektet, alltmedan han själv som ett mantra upprepar "svårt är roligt och enkelt är tråkigt", inspirerad av sin grekiska förebild Sisyfos. Det andra är att han står för sina ord. När han nu var tvungen att ta tag i projektet med vindsvåningarna i Stockholms city upptäckte han snart en känsla i de fysiska miljöerna och hur mycket av den historia som de bär på påverkar oss.

Olle konstaterade att förtroendet för byggbranschen ofta var extremt lågt, nästan alla hade en historia om en hantverkare som inte levererade. Han ville förändra synen på branschen och visa att det går att få saker klara i tid och att det är självklart att hålla vad man lovar. Som ekonom och logistiker blev det en spännande utmaning att förändra den nega-

tiva kulturen, och vindsprojekten avlöste varandra. Olle uppskattar att han har varit delaktig i renoveringen av uppemot 200 vindsvåningar.

Under den tiden upptäckte han också glädjen i att skapa, förändra och förnya. Han började leta efter platser, och investera i projekt, som inte bara handlar om att bygga nytt utan om att förvalta en historia och att tillföra nya värden. Wenn-garn i Sigtuna är ett exempel, Kaggeholm ett annat. Att vidareutveckla något samtidigt som man behåller dess bästa delar lockar, liksom tanken på att det bidrar till att lösa ett problem. Framför allt handlar det om att testa en idé, att ge utlopp för kreativitet och att förvandla det till något bra. Gemensamt för alla projekt är att de utmanar gamla föreställningar och traditioner samtidigt som de knyter ihop historien med framtiden.

Sommaren 2018 köpte Sisyfosgruppen Kaggeholms slottsområde av pingströrelsen. I över tusen år har Helgö varit en plats av möten, makt och berättelser. Från 1600-talet har godset Kaggeholm utgjort öns hjärta och speglat utvecklingen av det samhälle som finns där i dag. För att förstå vad vi tar oss an och vilka förutsättningar som finns har vi gjort djupgående research av denna fantastiska plats. Det är med den historien samt tankar om hur vi, tillsammans, ska fortsätta bevara och utveckla Kaggeholm för framtiden som vi bjuder in dig till en berättelse vi känner starkt för. En berättelse om tro – på framtiden, på projektet och på att historiska miljöer har massor att lära oss i dag. Välkommen!